

BRUGGEN BOUWEN

**TRAJECTEN TUSSEN SPORT, JEUGDWERK
EN GEZINNEN IN ARMOEDE**

COLOFON

PERIODE PUBLICATIE
December 2019

EEN PUBLICATIE VAN

Demos vzw i.s.m. ISB vzw

TEKST

Kris De Visscher, Pieter Smets, Inge Van de Walle

Met dank aan Piet Van der Sypt en Klaas Verstraete voor alle input en feedback.

Heb je een kapotte link ontdekt? Je doet er ons een groot plezier mee om dit te melden aan info@demos.be. We proberen de achterliggende informatie voor jou terug te vinden.

EINDREDACTIE

Jan De Ryck

LAYOUT

Françoise Albertyn

FOTO'S

StampMedia

CONTACT EN MEER INFO

Demos

Saintelettesquare 19

B – 1000 Brussel

T +32 (0)2 204 07 00

E info@demos.be

www.demos.be

 www.facebook.com/demosvzw

 twitter.com/demosvzw

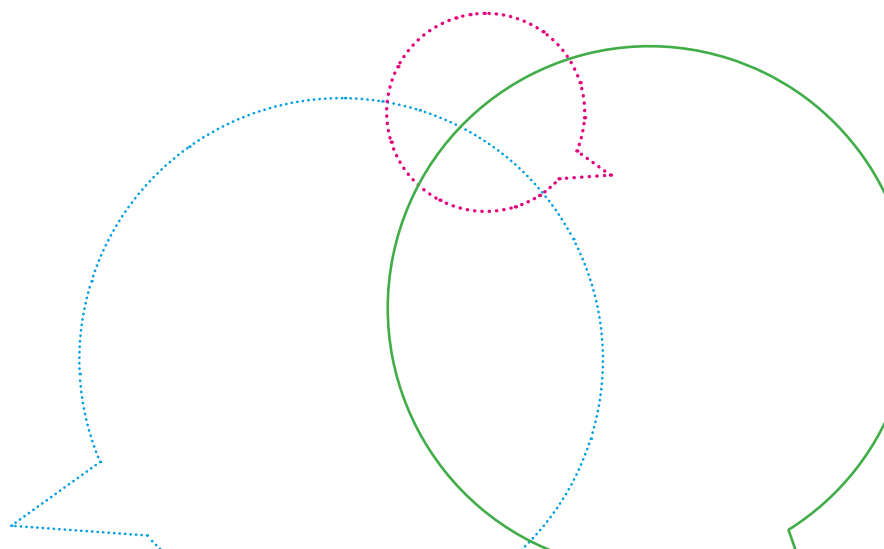
INLEIDING

Tussen 2016 en 2019 kregen 19 projecten van de Vlaamse Overheid de kans om bruggen te bouwen tussen sport en jeugdwerk en gezinnen in armoede. Verschillende projecten zijn op korte tijd uitgegroeid tot een onmisbaar onderdeel van het lokaal (vrijtijds)beleid. Ze introduceerden een nieuwe manier van werken, of konden een stevige duw geven aan eerdere experimenten.

Demos en ISB, het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid, kregen van de Vlaamse overheid de opdracht om deze projecten te ondersteunen en hun leerervaringen vast te houden. We gingen langs bij de betrokken projecten en brachten hen samen in een lerend netwerk.

Na verloop van tijd zagen we vier strategieën die bruggenbouwers ontwikkelen om de kloof tussen armoede en vrije tijd te dichten: individuele toeleiding, bottom-up werken, verenigingsondersteuning, en samenwerking en netwerkvorming.

In deze publicatie geven we een diepgaand inzicht in de leerresultaten uit de verschillende projecten. We leggen verbanden met andere onderzoeken en projectoproepen. En we geven concrete handvaten mee, zowel voor wie als bruggenbouwer aan de slag gaat als voor wie beleidsmatig een of meerdere van de bovenstaande strategieën wil toepassen.

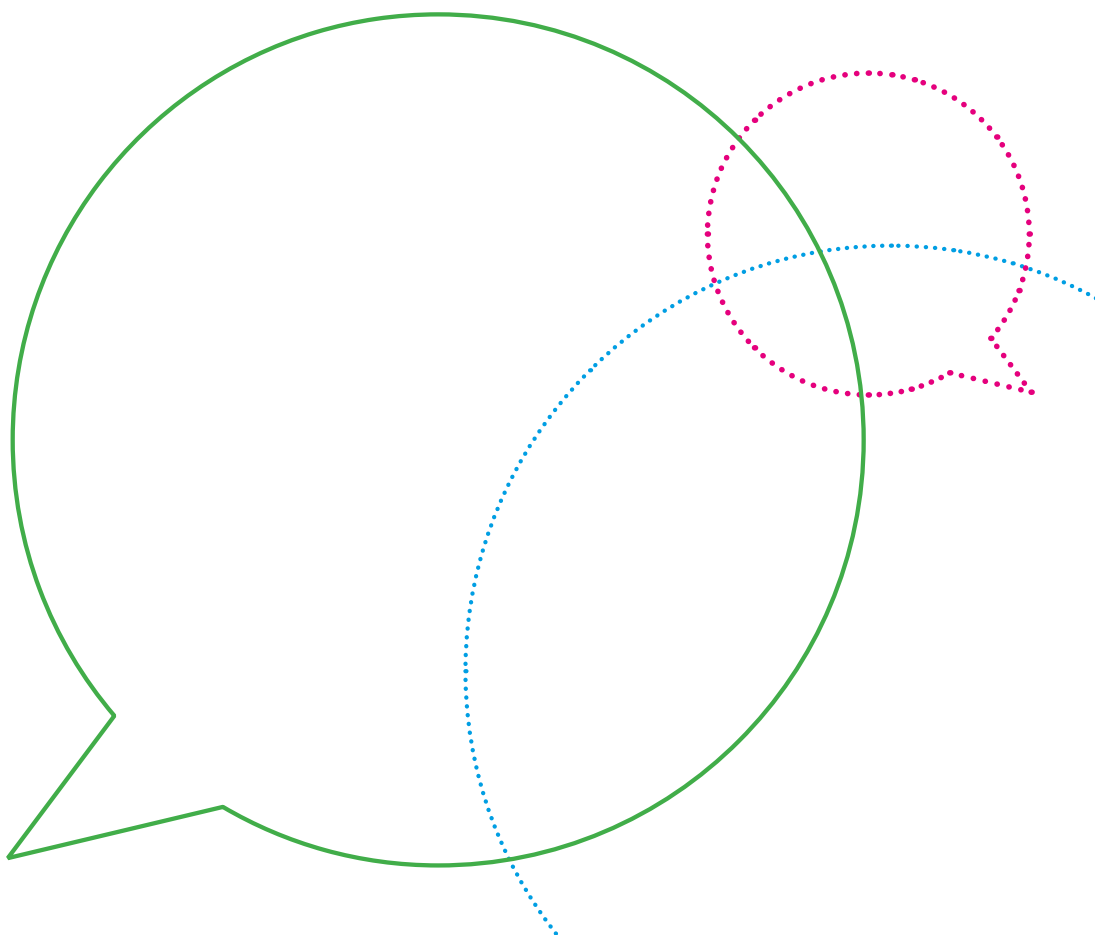
Inhoudsopgave

INLEIDING	3
INHOUD	4
DE PROJECTEN IN EEN NOTENDOP	7
EEN KADER VOOR BRUGGENBOUWERS	10
Armoede snijdt in vrije tijd	11
Het perspectief van ouders in armoede op vrije tijd.	12
Jongeren in armoede? Niet voor één gat te vangen.	12
Samen én apart	13
Goede intenties, weinig bewegingsruimte. De kijk vanuit vrije tijd.	14
Bruggenbouwers moeten de kloof dichten	14
Bruggen bouwen in en naar de vrije tijd	17
Een goede (werk)context voor bruggenbouwers	20
Ingebed in een breder netwerk ...	23
... en een duurzame beleidsvisie	23
INDIVIDUELE TOELEIDING	25
Een stiel op zich	25
Contact leggen en vertrouwen winnen	26
Draagvlak bij het gezin	27
Interesses en talenten op het spoor komen	28
Drempels aanpakken	29

De brug blijven slaan	29
Vrije tijd is één ding	31
Duurzame toekomst voor individuele toeleiding	32
Meer info over individuele toeleiding	33
BOTTOM-UP WERKEN	34
Drempels minimaliseren	35
Op zichzelf?	36
Een brug naar andere levensdomeinen	37
Bemiddelaars	38
“Ons werk is niet meetbaar, wel voelbaar”	39
Signaleren	39
Meer info over bottom-up werken	40
VERENIGINGSONDERSTEUNING	41
Geen toeleiding zonder verenigingsondersteuning?	41
Drempels voor verenigingsondersteuning	42
Contacten leggen met jeugd- en sportverenigingen	44
Kritisch pragmatisch	44
Informeren en sensibiliseren	45
Het thema op de agenda krijgen	46
Van weerstand naar engagement	47
Een duidelijk kader scheppen	47
Vormen en coachen	48
Zelf doen of uitbesteden?	49
Meer informatie over verenigingsondersteuning	50
NETWERKEN	51
Netwerken versterkt brugfiguren	51
Participeren aan bestaande netwerken	53
Netwerk op wijkniveau	54
Perspectief van kinderen en jongeren in armoede in netwerken	55
Meer informatie over netwerken	57

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Investeren in bruggenbouwers loont	57
Bruggenbouwers zijn geen wonderdokters	58
Een beleidsvisie die bruggen bouwen bevordert	59
Vrije tijd zit niet op een eiland	60
Bruggen bouwen is trouwen	61
Aanbevelingen	62

DE PROJECTEN IN EEN NOTENDOP

Tussen 2016 en 2019 kregen [19 projecten](#) van de Vlaamse Overheid de kans om bruggen te bouwen tussen sport en jeugdwerk en gezinnen in armoede. Online vind je achter elke link een gedetailleerde beschrijving van het project.

Vlaamse Atletiekliga	Open atletieclub
Stad Antwerpen	Een kwaliteitsvol vrijetijdsaanbod op maat van Luchtbal
Stad Nieuwpoort	Domino+
OCMW De Panne	Sport en spel in wijk
Gemeente Duffel	Vrije tijd op maat van elk Duffels kind
vzw jeugdprogrammatie Turnhout	In de SJAKOS
RIMO	Brede school Beringen-Mijn bouwt bruggen
Arktos vzw Limburg	Duurzaam samenwerken is win-win voor iedereen
OCMW Herenthout	De pretcamionette
Stad Genk	De Begeleiders
OCMW De Haan	KidsKans
OCMW Boom	Sport en spel voor iedereen
Stad Lier	Samen scoren naar 1 doel: iedereen mee!
OCMW Sint-Niklaas	poSpo (positief sportief)
Stad Mortsel	Sport Op Stap/Jeugdwerk Op Stap
Stad Menen	Overbruggen
LEJO vzw	De SUB Poort
Stad Aarschot	Mind the GAB
VGC	Vinden en (ver)binden

Drie sporen stonden centraal:

1. Het effectieve **bereik** van kinderen en jongeren: hoe slagen aanbieders van jeugdwerk en sport erin om kinderen en jongeren in armoede te bereiken en op een duurzame manier te behouden in hun werking?
2. Welke initiatieven worden er genomen om **drempels** weg te nemen (financiële en andere)?
3. Op welke manier verhoogt men de **competenties** van medewerkers in sport en jeugdwerk, zodat deze kinderen en jongeren volwaardig kunnen participeren?

Bruggen over woelig water

De meeste projecten verkenden hoe individuele, in hoofdzaak professionele medewerkers, als bruggenbouwers deze sporen kunnen realiseren. Bruggenbouwers leiden toe naar het bestaande vrijetijdsaanbod, maar zetten ook zelf een aanbod op. Daarnaast besteden ze aandacht aan vorming en ondersteuning van jeugd- en sportverenigingen. En ze investeren in het opstarten of versterken van samenwerking en netwerkvorming tussen diensten en organisaties.

Lokale en bovenlokale leerkansen

De projectoproep ondersteunde in hoofdzaak lokale besturen. Zowel gemeentelijke diensten als het OCMW namen het initiatief om samen te werken. Verschillende projecten boden dan ook interessante leerkansen voor de integratie tussen het OCMW en de gemeente.

Naast de lokale partners waren bij verschillende projecten ook Vlaamse (koepel)organisaties betrokken, hetzij als (mede)initiatiefnemer, hetzij als externe deskundige. Ook hier ontstonden interessante leerkansen over de voordelen, maar ook over de uitdagingen die zo'n samenwerking met zich mee brengt.

Alleen Elvis blijft bestaan?

Verschillende projecten zijn op korte tijd uitgegroeid tot een onmisbaar onderdeel van het lokaal (vrijtijds)beleid. Ze introduceerden een nieuwe manier van werken of konden een stevige duw geven aan eerdere experimenten. Sommige projecten konden zich duurzaam verankeren, andere kijken reikhalzend uit naar het meerjarenplan of zijn op zoek naar nieuwe (project)middelen. Maar sommige projecten doofden ook stilletjes uit. Projectmatig werken blijft een krachtig maar precair beleidsinstrument. Soms volstaan projecten niet als hefboom om terug perspectief te brengen in een vastgelopen situatie. Projectmatig werken blijft mensenwerk, en dus kwetsbaar.

Begeleidingsopdracht

Demos en ISB, het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid, kregen van de Vlaamse overheid de opdracht om deze projecten te ondersteunen en hun leerervaringen vast te houden. We gingen langs bij de betrokken projecten en brachten hen samen in een lerend netwerk.

Na verloop van tijd zagen we vier strategieën die bruggenbouwers ontwikkelen om de kloof tussen armoede en vrije tijd te dichten: bottom-up werken, individuele toeleiding, verenigingsondersteuning, en samenwerking en netwerkvorming. De combinatie van deze strategieën levert in onze ogen een effectief en duurzaam resultaat op. Al vergt dat een arbeidsintensieve aanpak. Zelden komen alle strategieën even sterk naar voor binnen één praktijk.

In woord en beeld

In vier korte reportages lichtten we telkens één strategie toe aan de hand van een concrete praktijk:

- ❑ [Individuele toeleiding](#) (Bruggenbouwproject in Lier)
- ❑ [Bottom-up werken](#) (Bruggenbouwproject in Aarschot)
- ❑ [Verenigingsondersteuning](#) (Bruggenbouwproject 'De begeleiders' in Genk)
- ❑ [Samenwerking en netwerkvorming](#) (Bruggenbouwproject Brede School Beringen-Mijn)

Op sociaal.Net publiceerden we hierover het [artikel](#) '*Hoe dicht je kloof tussen mensen in armoede en vrijetijdsaanbod?*' In dat artikel vatten we de eerste resultaten samen. In deze publicatie geven we een diepgaander inzicht in de leerresultaten uit de verschillende projecten. We leggen verbanden met andere onderzoeken en projectoproepen en geven concrete handvaten mee, zowel voor wie als bruggenbouwer aan de slag gaat als voor wie beleidsmatig een of meerdere van bovenstaande strategieën wil toepassen.

In het eerste hoofdstuk bieden we een theoretisch kader voor het bouwen van bruggen tussen sport, jeugdwerk en mensen in armoede. We verbinden inzichten vanuit de vrije tijd met onderzoeken en projecten over bruggenbouwers in onderwijs, welzijn en de integratiesector. In de vier volgende hoofdstukken gaan we telkens dieper in op een van de vier strategieën die bruggenbouwers hantieren. We ronden deze publicatie af met een aantal conclusies en aanbevelingen voor overheden en middenveldorganisaties die de kloof willen dichten tussen mensen in armoede en de vrije tijd.

EEN KADER VOOR BRUGGENBOUWERS

In dit hoofdstuk schetsen we een kader voor het bouwen van bruggen tussen gezinnen in armoede en een aanbod van jeugdwerk en sport. Je vindt aanknopingspunten voor beleid en praktijk. We starten met de drempels waar mensen in armoede op botsen om deel te nemen aan vrije tijd. We graven ook dieper naar de kloof tussen vrijetijdsaanbieders en gezinnen in armoede. Bruggenbouwers moeten die kloof dichten. Of overbruggen tot anderen de kloof kunnen dichten. Hun uitgangspositie en strategische keuzes bepalen deels de impact en het bereik die ze als bruggenbouwer zullen realiseren. Maar ook de omkadering die ze krijgen van hun organisatie, hun inbedding in een breder netwerk en de ruimere beleidsvisie spelen een belangrijke rol.

Armoede snijdt in vrije tijd

Mensen die moeten leven met een beperkt budget besparen op vrije tijd: op uitstappen en reizen, hobby's, speelgoed en op de deelname aan het verenigingsleven en het sociale verkeer. Voor de andere kinderen puilt de vrijetijdsagenda uit en schuift de norm steeds verder op, bijvoorbeeld op het vlak van [vakantieparticipatie](#). Kinderen en jongeren in armoede missen hierdoor kansen in hun ontwikkeling. Bijna de helft van de items in de [recent ontwikkelde indicator voor kinderarmoede](#) verwijst rechtstreeks of onrechtstreeks naar de vrije tijd. Volgens die indicator groeit ongeveer 15 procent van alle jongeren in België op in kinderarmoede.

Maar armoede is meer dan een gebrek aan middelen. Geldzorgen brengen al snel andere zorgen met zich mee en hebben een invloed op het welbevinden en de zelfwaarde van wie niet mee kan in de samenleving. Ook zijn er sterke onderlinge verschillen in de groep van mensen in armoede. Sommige mensen komen in armoede terecht na een faillissement, een echtscheiding of een slechte gezondheid/ziekte, anderen leven al meerdere generaties in armoede. Sommigen bevinden zich op een kruispunt met andere uitsluitingsmechanismes, zoals een handicap of migratieachtergrond. Deze uitgangspositie bepaalt mee de kennis en houding van mensen in armoede tegenover het vrijetijdsaanbod, maar ook hun draagkracht en zelfredzaamheid.

Zo hebben sommige mensen in armoede weinig ervaring met het verenigingsleven. Ze hebben geen (volledig) beeld van wat er allemaal komt kijken bij deelname aan het verenigingsleven. Armoede kan ook een ingrijpende impact hebben op hoe je de wereld rondom jou ziet en beleeft. De chronische stress vernauwt de blik, zoals Peter Adriaenssens uitlegt in het '[verhaal van de hersenen](#)' op [hoopverlening.be](#). Participeren betekent voortdurend [risico's afwegen](#) en 'keuzes' moeten maken, zo leerden we uit het onderzoek van Hanne Vandermeerschen.

Het netwerk van mensen in armoede raakt (bijna) niet aan het netwerk van vrijetijdsaanbieders. Hierdoor verhoogt de kans dat mensen in armoede moeilijk aan vrije tijd toekomen, dat ze de weg niet vinden naar het aanbod, dat ze niet aansluiten om een risico te vermijden, of dat ze afhaken bij onverwachte tegenslagen of misverstanden of omwille van de sociale druk.

Het perspectief van ouders in armoede op vrije tijd.

Kansarme ouders hechten nochtans evenveel belang aan de vrije tijd van hun kinderen als kansrijke ouders. Ze moedigen hun kinderen aan om verschillende vrijetijdsactiviteiten te ontwikkelen, op basis van het aanbod dat ze kennen. Wel zit er een verschil in de 'toolbox' van kansarme ouders om die vrijetijdsparticipatie vol te houden.

Alle ouders ondervinden weleens moeilijkheden om de vrijetijdsparticipatie van hun kinderen mogelijk te maken of te blijven ondersteunen. Maar middenklasse-ouders beschikken wel over meer tools om met al die relatief kleine problemen om te gaan: flexibele werkuren, financiële middelen, institutionele vaardigheden, een netwerk van familie, kennissen en burens die op hun beurt over veel hulpbronnen beschikken ...

Het [doctoraatsonderzoek](#) van Annelore Van der Eecken toonde aan dat kansarme ouders niet of minder beschikken over de nodige hulpbronnen en een ondersteunend netwerk. Relatief kleine probleempjes, zoals een onverwachte uitgave of een plotse verandering in de organisatie van de vrije tijd, zijn dan helemaal niet zo gemakkelijk te overbruggen. Hun levensomstandigheden maken het moeilijk om vrijetijdsparticipatie in te bouwen in de wekelijkse of jaarlijkse routine. Vrijetijdsaanbieders houden hier te weinig rekening mee, en vertrekken bij de organisatie van het aanbod te veel vanuit hun eigen referentiekader en vooronderstellingen.

Jongeren in armoede? Niet voor één gat te vangen.

Niet enkel ouders zitten dubbel, ook de houding van kansarme jongeren tegenover het (georganiseerd) vrijetijdsaanbod heeft meerdere lagen. Sommige kinderen en jongeren beleven veel van hun vrije tijd op straat, zodat ze niet (meteen) aarden in heel gestructureerde en gereguleerde vormen van vrijetijdsbesteding. Anderen vinden wel aansluiting in een 'mainstream' sportclub of jeugd aanbod. Als er op een discrete manier rekening wordt gehouden met hun sociale positie, dan genieten ze ervan om hun talenten te ontwikkelen en om de armoede naar de achtergrond te laten verdwijnen. Maar evengoed zoeken deze jongeren (zeker vanaf de pubertijd) naar plekken waar armoede wel een thema is en waar ze zichzelf mogen zijn. Ze vinden er aansluiting bij leeftijdsgenoten en begeleiders die weten wat ze meemaken, die hen steunen en versterken. Sommige jongeren kunnen genieten van allerlei vormen van vrijetijdsbesteding, maar de meesten zijn aangewezen op het aanbod dat er in hun buurt voorhanden is.

Samen én apart

Hoe breed de interesses en noden van kinderen en jongeren in een kwetsbare positie ook liggen, de dominante visie op vrijetijdsparticipatie kijkt vooral naar de ondervertegenwoordiging van deze groepen in het aanbod dat als 'klassiek', 'regulier' of 'mainstream' wordt bestempeld. De inclusie in dat 'reguliere' aanbod geniet doorgaans de beleidsvoorkeur. De slogan luidt: *"Inclusief waar het kan, doelgroepspecifiek waar nodig."*

Initiatieven van en voor de doelgroep worden gezien als een tijdelijke opstap naar het 'reguliere' aanbod of een vangnet voor wie uit de boot valt. Sommigen beschouwen deze initiatieven zelfs als een hinderpaal voor inclusie. Maar niet iedereen deelt deze kijk. Onderzoek en praktijk wijzen eerder op de meerwaarde van het specifiek aanbod, bijvoorbeeld in [het onderzoek](#) naar de werking van Habbekrats. In zijn doctoraat wijst Filip Coussée op de [toegankelijkheidsparadox](#) die voortvloeit uit de tweedeling tussen 'regulier' en 'specifiek' (Coussée, F., 2005).

Wij vertrekken vanuit een genuanceerde visie. We moedigen elke organisatie aan om inclusiever te werken, maar we pleiten er ook voor om specifieke vormen van vrijetijdsbesteding te versterken. En om ontmoeting, samenwerking en netwerkvorming tussen al die verschillende organisaties te bevorderen. Het belangrijkste lijkt ons om deze discussie niet langer op een abstracte en ideologische manier te voeren, maar om te kijken naar de reële noden en mogelijkheden van mensen zelf en van het aanbod op het terrein.

Goede intenties, weinig bewegingsruimte. De kijk vanuit vrije tijd.

Aan de goede intenties ligt het meestal niet. Vrijtijdsaanbieders staan in principe open voor deelnemers die in armoede leven. Ze willen graag alle kinderen en jongeren verwelkomen in hun aanbod. De meeste 'reguliere' vrijtijdsaanbieders leven zelf niet in armoede en hebben hier ook geen directe ervaring mee. Hun netwerk raakt ook niet of nauwelijks aan het netwerk van mensen in armoede. Zo weten ze niet echt wat het betekent om in armoede te leven. Ze kijken fundamenteel anders naar de wereld. Hun ervaringen met deze samenleving zijn overwegend positief: ze kunnen volwaardige keuzes maken, hebben grotendeels controle over hun leven en vertrouwen in onze maatschappij en haar instellingen. Hierdoor verhoogt de kans dat ze niet voldoende maatregelen nemen, niet de juiste maatregelen nemen, niet het nodige begrip kunnen opbrengen, niet geloofwaardig/betrouwbaar overkomen of dat hun maatregelen de mensen in armoede niet bereiken.

Het specifieke aanbod van en voor kinderen en jongeren in armoede bevindt zich doorgaans in een geïsoleerde positie, aan de rand van het sectorale speelveld. In de (grote) steden ontstond er wel een aanbod in de kwetsbare wijken, maar zelfs dat aanbod is ontoereikend om alle noden op te vangen. De positie van dit aanbod blijft vaak ook precair: nieuwe spelers breken er moeilijk door en de relationele kern van hun werk blijft [in de schaduw](#). Buiten de steden is het aanbod schaarser en sterker afhankelijk van het toeval.

Zo ontstaat een kloof tussen mensen in armoede en het vrijtijdsaanbod. Deze kloof is te overbruggen, maar dat lukt zelden op eigen kracht. Je kan het als organisatie of als individu zelden alleen. Er is nood aan omkadering, bemiddeling, ondersteuning en opvolging.

Bruggenbouwers moeten de kloof dichten

Er is een duidelijke tendens om via 'bemiddelaars' en 'bruggenbouwers' verbinding te leggen tussen maatschappelijke instellingen en de mensen die er moeilijk toegang tot vinden. Zowel binnen onderwijs, welzijn, integratie als in de vrije tijd gaan er brugfiguren aan de slag.

Onder de noemer 'bruggen bouwen' ontplooiën zich zeer uiteenlopende praktijken. Dé brugfiguur bestaat niet. Je vindt bruggenbouwers in de steden, maar ook in [rurale omgevingen](#), zoals blijkt uit het onderzoek van Samenlevingsopbouw. Zowel professionelen als vrijwilligers nemen deze rol op.

De ene doet dit als hoofdjob, voor de andere is het een deeltaak. Soms is het opzet formeel en doelbewust, dan weer gebeurt het spontaan en onder de radar. De ene richt zich op volwassenen, anderen richten zich op jonge kinderen en hun gezinnen, nog anderen werken met jongeren die ze op straat aantreffen. Het [HIVA-onderzoek](#) naar het Leuvense project 'Overbruggen' schetst een goed beeld van de diverse profielen en (werk)contexten van bruggenbouwers.

Hoe uiteenlopend deze profielen ook kunnen zijn, de positie van een bruggenbouwer is vaak wel gelijklopend. Een brugfiguur neemt een tussenpositie in als 'verbindingsofficier', 'makelaar' of 'bemiddelaar' tussen (minstens) twee werelden die verder uit elkaar staan. De uitdaging voor elke bruggenbouwer is om voldoende betrouwbaar, geloofwaardig en bereikbaar te zijn voor alle partijen. Een bruggenbouwer brengt informatie over en empathie voor de 'ander' binnen bij de beide partijen, zonder volledig samen te vallen met een van beide systemen.

Dat is een delicate en soms eenzame positie. Bovendien kunnen bruggenbouwers niet altijd terugvallen op (naaste) collega's die dezelfde rol vervullen, zodat ze ook op dat vlak op zichzelf zijn aangewezen. In principe is dit echter een tijdelijke positie. Het doel is immers dat er "een (nieuwe) inclusieve situatie ontstaat waarin beide werelden vertrouwen hebben, zich erin herkennen, de meerwaarde zien en er deel van kunnen uitmaken." (Van Ceulebroeck & De Ceuster, 2019)

Bruggenbouwers nemen verschillende rollen en taken op om mensen en organisaties samen te brengen. De meest voorkomende vatten we hier kort samen. Vanuit Demos zien we die verschillende rollen als de schuiven van een mengpaneel. Naargelang de context, de fase en de mogelijkheden zetten brugfiguren nu eens sterker in op één rol om vervolgens deze rol in te te perken en door te werken op bijvoorbeeld twee andere rollen.

- ❑ **Verkennen** – Bruggenbouwers leggen actief contacten buiten de eigen organisatie, met andere diensten en organisaties maar ook met individuele burgers en informele groepen.
- ❑ **Vertrouwen winnen** – Bruggenbouwers proberen het vertrouwen te winnen of te herstellen bij mensen of organisaties die veel afstand voelen tot maatschappelijke instellingen en/of in het verleden negatieve ervaringen hadden in hun contacten met die instellingen.
- ❑ **Ver-talen/ver-tolken** – Bruggenbouwers ondersteunen mensen in een kwetsbare positie om hun ervaringen, noden en behoeften onder woorden te brengen. Ze vertalen deze – letterlijk en figuurlijk – naar diensten en organisaties met een bruikbaar aanbod. Omgekeerd vertalen ze informatie vanuit dat aanbod naar mensen in een kwetsbare positie.

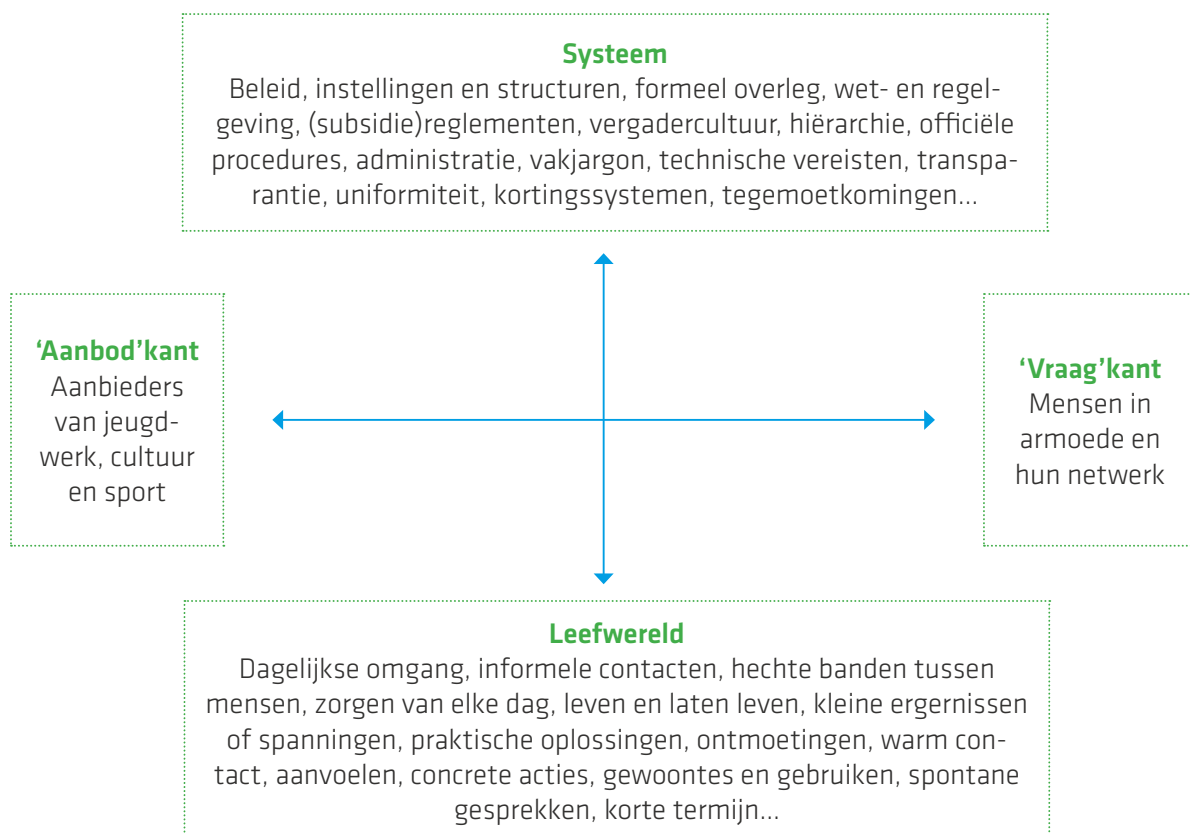
Binnen deze rol kan je nog een onderscheid maken tussen ‘expressieve’ en ‘instrumentele’ bruggen. Expressieve bruggen geven mensen sociale en psychische ondersteuning. Emotioneel en sociaal welzijn staat voorop. Het gaat om een sterke, persoonlijk band. Een instrumentele brug helpt iemand vooruit in economisch, politiek of sociaal opzicht. Ook een ‘zwakke’ band kan in principe voldoende zijn om vooruitgang te realiseren. (Juchtmans, 2018)

- ❑ **Versterken/veranderen** – Bruggenbouwers vergroten het zelfvertrouwen, de competenties en de positie van mensen in een kwetsbare situatie, maar ook van medewerkers van organisaties. Ze helpen om de nodige randvoorwaarden te scheppen die de toenadering van beide partijen bevorderen.
- ❑ **Verbinden** – Bruggenbouwers brengen mensen, diensten en organisaties samen. Ze zetten ontmoeting op, ondersteunen mensen om deel te nemen aan een aanbod of ze zetten zelf een aanbod op dat mensen met elkaar verbindt.
- ❑ **(Ver)melden** – Bruggenbouwers signaleren lacunes tussen mensen in een kwetsbare positie en (het aanbod van) diensten en organisaties. Ze geven aan waar er drempels liggen in de inhoud en organisatie van het aanbod.
- ❑ **Verankeren** – Bruggenbouwers ondersteunen permanente en duurzame vormen van overleg en samenwerking, en ze sturen aan op concrete maatregelen zodat de verbinding die ze tot stand hebben gebracht ook zonder hun tussenkomst blijft bestaan.

Het vervullen van al die rollen en taken vergt best wat van de competenties en de persoonlijkheid van een bruggenbouwer. Verschillende onderzoeken brachten reeds het competentieprofiel van een bruggenbouwer in kaart. We kunnen deze profielen situeren op een continuüm van een eerder afgebakende en communicatietechnische invulling tot een sterk betrokken, bevlogen en creatieve invulling van de functie. In [dit artikel](#) over de Gentse brugfiguren lees je er meer over. Toch willen we niet te sterk het beeld creëren van een bruggenbouwer als een bijzonder individu met buitengewone kwaliteiten. Liever richten we ons op de omkadering van deze vrijwillige en professionele medewerkers, en hoe die hun impact en bereik beïnvloedt.

Bruggen bouwen in en naar de vrije tijd

Bruggenbouwers nemen gericht verschillende rollen op naargelang de positie die ze innemen in een bepaalde context. Binnen de vrije tijd kunnen we bruggenbouwers situeren op twee assen: tussen vraag en aanbod, en tussen de belevingswereld van mensen in armoede en de wereld waar systemen en procedures belangrijk zijn.

Wie bruggen bouwt in en naar de vrije tijd neemt, volgens ons, ergens op deze assen een positie in. Deze uitgangspositie bepaalt ook het bereik en de impact van de bruggenbouwer. Het lijkt ons menselijk onmogelijk om even intens door te dringen in alle domeinen op het assenstelsel.

Veel bruggenbouwers investeren sterk in de leefwereld van mensen in armoede. Ze bouwen een relatie op, verkennen de vragen van het gezin en leggen verbinding met de systeemwereld en het bestaande aanbod. Maar het onthaal daar is niet altijd even hartelijk en constructief. Dat kan spanning en frustratie met zich mee brengen, zoals een van de bruggenbouwers in dit project getuigt:

“Dat is het frustrerende van de hele job. Tegen de muren van de maatschappij botsen, terwijl het net de maatschappij is die de opdracht geeft om bruggen te bouwen naar die jongeren. Maar als je dan de jongeren zover krijgt dat ze zich willen engageren, worden ze toch nog geweigerd.”

Soms gaan bruggenbouwers pragmatisch om met hun beperkingen, zoals deze projectmedewerkers:

“Ik probeer ook enkel toe te leiden als ik echt een kans zie op slagen. Zo bevroeg ik het gezin uitgebreid om te weten of de toeleiding kan werken. Als de randvoorwaarden niet vervuld zijn, dan start ik de toeleiding niet op.”

“Bij een nieuw aanbod krijgt iedereen alle informatie, maar ik zal inderdaad proberen eerst een aantal gezinnen mee te krijgen van wie ik weet dat ik wel kans maak. Zo zijn de groepen groot genoeg om het aanbod te laten doorgaan en dan kan ik gericht inzetten op de gezinnen die moeilijker bereikbaar zijn. Want als je zwaar inzet op zo'n kind/gezin en de lessenreeks gaat dan toch niet door wegens te weinig inschrijvingen, dan zijn je inspanningen ook voor niets. Dus zorg ik er eerst voor dat er voldoende deelnemers zijn.”

Maar ze proberen ook om hun impact en bereik te vergroten. Ze richten zelf aanbod in dat dichter aansluit bij de leefwereld van kinderen en jongeren in armoede. Ze zetten in op de aanbodzijde door verenigingen te vormen en ondersteunen. Ze investeren in netwerkvorming en samenwerking om via partners hun impact en bereik te vergroten.

Zo zien we vier strategieën ontstaan die bruggenbouwers ontwikkelen om de kloof tussen armoede en vrije tijd te dichten: bottom-up werken, individuele toeleiding, verenigingsondersteuning, en samenwerking en netwerkvorming. Proactief en veelvuldig contacten leggen loopt als een onmisbare rode draad doorheen deze strategieën: het feit dat je naar mensen toestapt, doet het hem. De combinatie van deze strategieën levert een effectief en duurzaam resultaat op. Al vergt dat een arbeidsintensieve aanpak. Zelden komen alle strategieën even sterk naar voor binnen één praktijk.

De uitgangspositie en de strategische keuzes die je maakt, wordt bepaald door de precieze doelgroep die je wil bereiken en de beleidsdoelstellingen die je voor ogen hebt. Maar ook de omkadering die organisaties bieden aan hun brugfiguur, speelt een belangrijke rol in de impact en het bereik van de bruggenbouwer. Maar welke omkadering hebben bruggenbouwers nodig? Uit verschillende onderzoeken en uit praktijkervaring konden we volgende aandachtspunten destilleren.

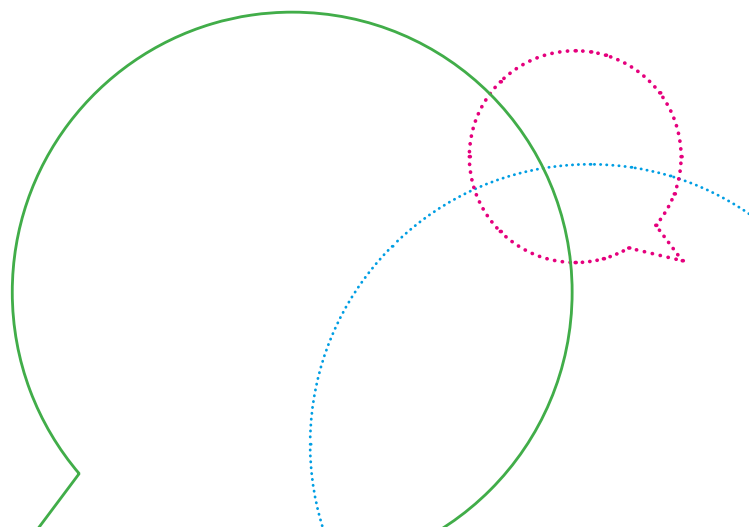
Een goede (werk)context voor bruggenbouwers

Tijd, continuïteit en stabiliteit

Contacten leggen met en het vertrouwen winnen van mensen in een kwetsbare positie vergt tijd en continuïteit. Daarom is een langdurige en duurzame werking onontbeerlijk. Zonder een duurzame werking verdwijnt samen met de brugfiguur de zorgvuldig opgebouwde expertise. Voor de doelgroep verliest de organisatie zo ook z'n vertrouwd gezicht. Ten slotte is het ook voor de brugfiguur zelf niet optimaal als zij zich voortdurend zorgen moet maken over haar job. Wie professionals wil inschakelen als bruggenbouwers, voorziet dus best een correct loon en een structurele job met een blijvende financiering, liefst binnen de reguliere werkmiddelen van de organisatie. Wie met vrijwilligers werkt, voorziet een doordacht en stevig uitgebouwd vrijwilligersbeleid. Wil je ook mensen in een kwetsbare positie inschakelen als vrijwilliger, dan biedt de publicatie over het project ['Mix en Match'](#) zeker houvast.

Begrip, vertrouwen en flexibiliteit

Wat bruggenbouwers doen, lijkt voor een buitenstaander soms weinig functioneel. Aanwezig zijn, contacten leggen, koffie drinken, rondhangen, over koetjes en kalfjes praten, luisteren ... Dat is natuurlijk slechts het topje van de ijsberg. Vaak wordt onderschat hoe alert en subtiel brugfiguren tijdens die momenten te werk gaan. Hoe kleine, ogenschijnlijk onbeduidende opmerkingen een aanknopingspunt vormen voor een volgende stap in het creëren van verbinding. Kwantificeerbare resultaten en zichtbare successen zijn doorgaans – zeker in het begin – niet aan de orde. Brugfiguren werken bovendien ook op plaatsen en tijdstippen buiten de 'normale' werkcontext. Dit alles vergt dan ook begrip, vertrouwen en flexibiliteit van de leidinggevende(n) en de bestuurders van de organisatie of de dienst. Bruggenbouwers werken vaak discreet en in de luwte. Maar soms is het belangrijk dat de organisatie de waarde en de verdienste van de brugfiguur expliciet in de verf zet.

Duidelijkheid over mandaat, takenpakket en plaats in de organisatie

Vanuit hun gedrevenheid en betrokkenheid kunnen brugfiguren soms te veel taken opnemen. Contacten met mensen in een kwetsbare positie kunnen overweldigend zijn. Om al die noden te lenigen, worden grenzen soms makkelijk overschreden. Maar ook omgekeerd kunnen bruggenbouwers overladen worden met onrealistische verwachtingen. Een helder en realistisch takenpakket helpt dit voorkomen, al is het wel belangrijk dat dit geen strak kader wordt. Ook een deontologische code is welkom, zowel voor professionals als vrijwilligers, als gezamenlijk kader: op welke vragen gaan we in, welke verwijzen we door, wat moeten we melden, wat niet ...

Ook schep je best duidelijkheid over de plaats van de brugfiguur in de organisatie en het team. Zorg ervoor dat de plaats in het organogram van meet af aan duidelijk is. Met wie werkt de brugfiguur samen? Wie is de directe leidinggevende? Bij wie kan de brugfiguur terecht voor coaching? Bereid met de overige medewerkers de samenwerking met de brugfiguur grondig voor en bepaal vooraf de plaats en de rol van de brugfiguur in bestaande overlegorganen en structuren. Ook al bekleedt de brugfiguur een nieuwe en soms wat aparte functie in een team, toch vormt een brugfiguur een volwaardig lid. Waak erover dat zij kan deelnemen aan alle formele en informele momenten.

Binnen dit afgebakend kader hebben brugfiguren nood aan voldoende autonomie en beslissingsmarge. Een te rigide of sturend keurslijf beperkt de bruggenbouwer om snel in te spelen op concrete vragen en noden en om zich als betrouwbare partner op te stellen in de contacten met externen. Daarom is het belangrijk om goede afspraken te maken over mandaat en bevoegdheden. Bijvoorbeeld over de afspraken en de engagementen die de brugfiguur mag aangaan in overleg met externen, over de ruimte om zelf prioriteiten te stellen en initiatieven te nemen ...

Ondersteuning

Bruggen bouwen is bij momenten een eenzame en emotioneel belastende bezigheid. Veel bruggenbouwers bekleden als enige deze functie binnen de organisatie. Een brugfiguur verbindt verschillende groepen en standpunten, maar hoort daardoor nooit helemaal bij de ene of de andere groep. Brugfiguren wijzen als 'kritische vriend' ook op drempels en lacunes in het aanbod, maar dat wordt niet altijd in dank afgenomen. Ze verdienen dan ook ondersteuning om die positie vol te houden. Voorzie in voldoende vorming en opleiding, in uitwisseling en intervisie met andere brugfiguren en in persoonlijke coaching.

Openheid en (beleids)ruimte

De kans is reëel dat een bruggenbouwer ook feedback geeft over de organisatie van het aanbod of het functioneren van de dienst. Tot op zekere hoogte calculeren leidinggevenden en medewerkers in dat ze aanpassingen moeten doen om voldoende laagdrempelig te worden. Toch kunnen bepaalde suggesties en opmerkingen als een verrassing aankomen en weerstand creëren. Op dat moment is het erg belangrijk dat er voldoende openheid en (beleids)ruimte is om de nodige veranderingen door te voeren. Te snel worden sommige gebruiken, gewoontes of tradities beschouwd als essentiële en onvervangbare elementen van (de kwaliteit van) een werking. Sommige praktijken zijn doorheen de jaren zo gekristalliseerd dat ze onveranderbaar lijken. Een goede brugfiguur beschikt over voldoende strategisch inzicht om zo'n veranderingsproces te initiëren, maar voldoende openheid en ruimte binnen de organisatie zijn een must.

In hun [onderzoek](#) naar 12 bruggenbouwprojecten in het jeugdwerk onderscheiden de auteurs drie elementen die concreter maken wat we onder die 'openheid' en die 'beleidsruimte' kunnen verstaan (Van Ceulebroeck & De Ceuster, 2019):

- ❑ **Een sterke visie en kernidentiteit:** dit betekent dat de organisatie duidelijk weet waar ze voor staat, wat ze wil bereiken en op welke manier bruggen bouwen daar (kan) aan bijdragen.
- ❑ **Een open en reflectieve cultuur:** bruggen bouwen vergt nadenken over de eigen waarden, normen en onuitgesproken aannames van de organisatie, en die durven in vraag te stellen. Maar ook is het belangrijk dat organisaties openheid, flexibiliteit en leergierigheid aan de dag leggen.
- ❑ **Een onderhandelbare structuur:** de grenzen van wat onderhandelbaar is en wat niet, liggen in de kernidentiteit geformuleerd. Structureel veranderen kan moeilijk zijn en veel tijd vergen, maar bruggen bouwen vergt een zekere bereidheid om bestaande structuren in vraag te stellen.

Ten slotte wordt een brugfiguur idealiter gezien als iemand die aanbieders en gebruikers ook rechtstreeks met elkaar in contact brengt, en niet voor eeuwig als go-between blijft functioneren. Ook dit vergt openheid aan de kant van de aanbieder of de dienst, om op termijn een relatie op te bouwen en rechtstreeks in dialoog te treden met gebruikers wier leefwereld verder van hen afstaat.

Ingebed in een breder netwerk ...

Ook goed omkaderde bruggenbouwers stoten onvermijdelijk op de grenzen van hun invloed en hun bereik. Zo situeren de noden en vragen van gezinnen in armoede zich ook op levensdomeinen waar een bruggenbouwer soms weinig impact op heeft. Omgekeerd heeft een brugfiguur ook moeilijk toegang tot bepaalde jeugd- en sportverenigingen of kan hij/zij geen invloed uitoefenen op bepaalde reglementen, structuren en beleidsbeslissingen.

Een breder netwerk stelt een bruggenbouwer dan in staat om andere diensten en organisaties aan te spreken, taken te delegeren en een gecoördineerde aanpak uit te werken, zoals een van de projectmedewerkers getuigt:

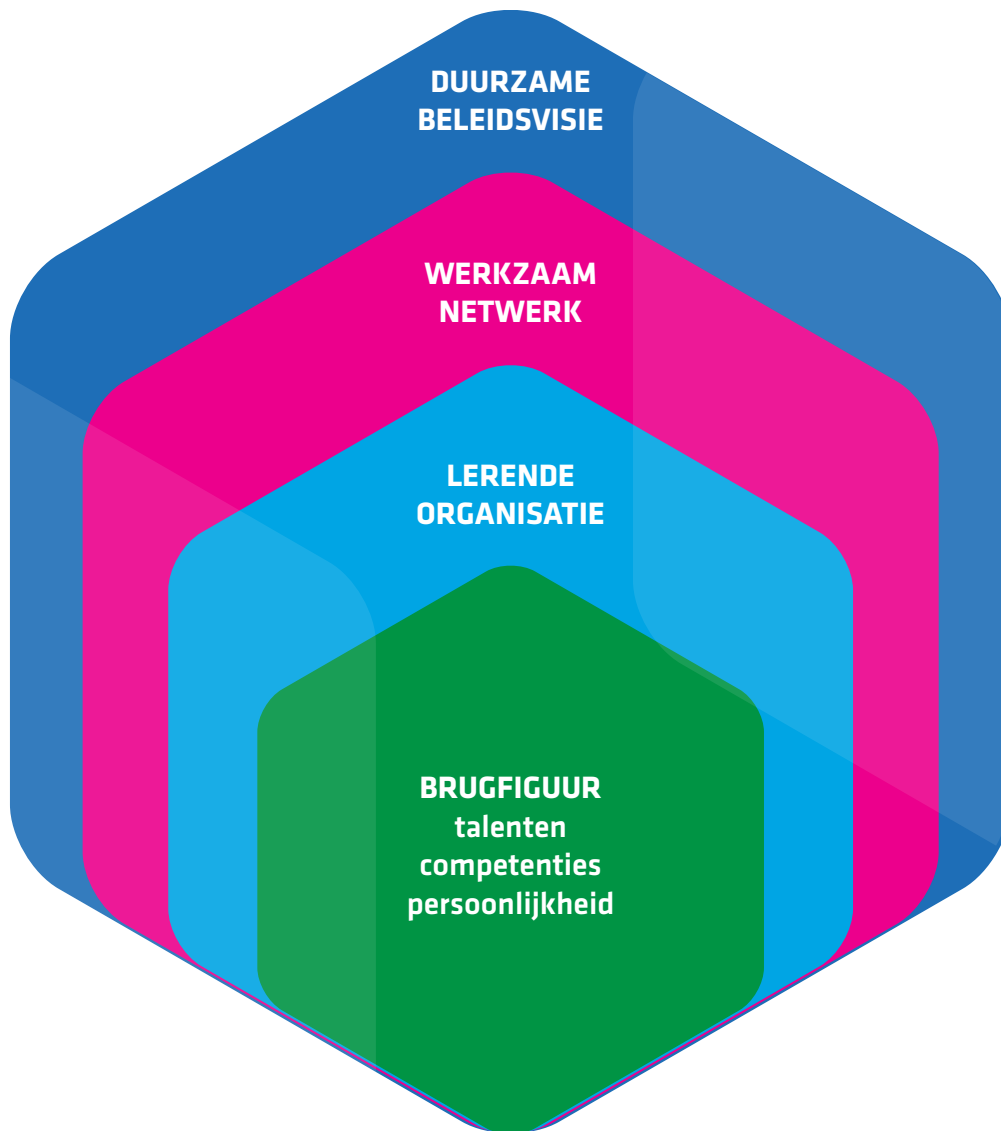
“Toen ik begon wisten sommige diensten niet eens af van elkaars bestaan. Nu kennen ze elkaar beter en weten ze van elkaar waar ze mee bezig zijn. Vrije tijd wordt niet als iets apart gezien. We kijken hoe we samen een meerwaarde kunnen betekenen voor de kinderen. Door die gezamenlijke focus bereiken we samen meer. Ik merk ook een grotere alertheid voor de doelgroep. In het begin moest ik altijd initiatief nemen of de link leggen, nu nemen anderen meer hun verantwoordelijkheid op.”

Verschillende bruggenbouwers zetten dan ook expliciet in op het aangaan van samenwerking en het uitbouwen van een netwerk. Hoe ze dat aanpakken, beschrijven we verderop in het hoofdstuk over deze strategische keuze.

... en een duurzame beleidsvisie

Diensten of organisaties die werken met bruggenbouwers zijn op hun beurt best verankerd in een lokale en Vlaamse beleidsvisie die het bouwen van bruggen naar waarde schat en faciliteert. Die visie bepaalt de reikwijdte van de functie, de bewegingsruimte van de bruggenbouwer en de duurzaamheid van de inbedding.

Bruggenbouwers realiseren een aantoonbare meerwaarde op het terrein door wie ze zijn en wat ze doen. Maar het zijn geen tovenaars die zodra ze verschijnen op wonderbaarlijke manier mensen, organisaties en diensten dichterbij elkaar brengen. De werkcontext bepaalt in grote mate de rol die ze kunnen opnemen. Naarmate ze beter ingebed zijn in een lerende organisatie, een werkzaam netwerk en een duurzame beleidsvisie kunnen ze hun talenten, competenties en persoonlijkheid ten volle inzetten en hun impact en bereik maximaliseren. Bruggenbouwers zetten zich in om hun werkomstandigheden te verbeteren – met resultaat – maar zijn ook afhankelijk van het kader dat anderen voor hen creëren.

INDIVIDUELE TOELEIDING

Onder de noemer 'individuele toeleiding' gaat een bruggenbouwer aan de slag met individuele kinderen en jongeren en hun gezinnen. De brugfiguur legt contact met het gezin, probeert hun vertrouwen te winnen, en gaat op zoek naar de talenten en interesses van de kinderen en de wensen en verwachtingen van de ouders. Vandaar gaat de bruggenbouwer op zoek naar een passend aanbod. Hij/zij legt contacten met vrijetijdsaanbieders, bereidt beide partijen voor en begeleidt het gezin in de eerste contacten met het aanbod. Indien mogelijk blijft de bruggenbouwer ook langere tijd betrokken om de hindernissen aan te pakken die pas na verloop van tijd opduiken.

In de projecten stonden zowel medewerkers van het OCMW als medewerkers van gespecialiseerde organisaties (Uit De Marge, Lejo en Arktos) in voor de toeleiding. Maar soms werkt men ook met vrijwilligers zoals de Talentcoaches in Genk. Individuele toeleiding vertoont soms gelijkenissen met duo-/buddywerkingen in de vrije tijd. Ook daar ondersteunen vrijwilligers in een sterke positie anderen in de vrije tijd, maar het perspectief is anders. Voor buddy's is het bedoeling dat ze gedurende langere tijd samen hun vrije tijd doorbrengen. Een geslaagde individuele toeleiding loopt af na verloop van tijd. De betrokkenheid van de brugfiguur stopt, al kan die op later moment weer opgestart worden als daar vraag naar is.

Een stiel op zich

Toeleiding is een vak apart. Het vergt tijd en een zeker ambacht om contact leggen en het vertrouwen te krijgen en te behouden van mensen in een kwetsbare positie. Het vergt feeling om hen op een attente en discrete manier over de drempel te helpen en om hen te blijven ondersteunen bij onverwachte moeilijkheden. Dat betekent echter niet dat je over bijzondere eigenschappen of een uitzonderlijke persoonlijkheid moet beschikken, zoals een bruggenbouwer vertelt:

“Voor mij heeft het meer te maken met visie. Het is eerder een kwestie van ‘willen’, niet zozeer van ‘kunnen’. Het feit dat je naar mensen toestapt, doet het hem. Hoe je dat doet, vind ik minder van tel. Ik zie mezelf niet als een bijzonder warm of zorgzaam iemand. Mijn insteek is eerder nuchter en zakelijk en toch heb ik een heel goed contact met die gezinnen. Het is duidelijk wat ik te bieden heb én ik zet de stap naar hen. Dat maakt het verschil.”

Over individuele toeleiding publiceerde Demos eerder al de brochure '[Verbinding in de vrije tijd](#)'. In verschillende steden ontstaan er sterke praktijkvoorbeelden zoals in [Leuven](#), [Gent](#) en [Antwerpen](#). Maar ook in rurale omgevingen zijn er brugfiguren actief, zoals dit [onderzoek](#) van Samenlevingsopbouw laat zien. In dit hoofdstuk loodsen we je door de belangrijkste elementen van individuele toeleiding in de vrije tijd.

Contact leggen en vertrouwen winnen

Ook individuele toeleiding start doorgaans met actief op mensen afstappen en contacten leggen. Je vindt een bruggenbouwer meestal zelden op kantoor, als de opdracht en de context dat toelaten:

“In de eerste plaats ben ik overal waar ouders zijn. Ik zit weinig op mijn bureau. Ik organiseer peuterspeelpunten, ik ben aanwezig op de activiteiten van de gezinsbond, dankzij dit project trek ik de wijken in met een mobiele speelkar, tijdens de week van de opvoeding organiseer ik allerlei activiteiten ... Ik ga overal over koetjes en kalfjes praten, ‘bavardereren’ heet dat hier, en dan hoor je al eens iets of mensen laten zich iets ontvallen zoals ‘die zomervakantie duurt zo lang’ en dan schiet ik in actie ... Ik ben wel de hele tijd alert voor signalen die mensen geven, maar eigenlijk verloopt dit op een zeer natuurlijke manier.”

Tijd en ruimte is in dit werk essentieel. Het intense, nauwe, persoonlijke contact met de doelgroep is een taak die je er niet even bij neemt. Iemand moet die kloof dichten en die job is nooit (helemaal) gedaan. Medewerkers van jeugd- en sportdiensten hebben er zelden de tijd voor:

“Alle vrijetijdsdiensten waren het project van bij het begin genegen, en ik heb veel erkenning gekregen voor het geleverde werk, maar in de praktijk hebben de diensten weinig bewegingsruimte en mogelijkheden om mee in het project te stappen. Op een totaal van 70 buurtmomenten werd ik drie keer vergezeld door iemand van de sportdienst en een vijftal keer door iemand van de jeugddienst. Akkoord, hun agenda zit vol, hun planning zit vol ... Maar aan de andere kant is het ook de keuze van een dienst om hierop in te zetten of niet. Maar dan moet er iets anders geschrappt worden, en dat ligt moeilijk. Men ziet er wel het nut en de meerwaarde van in, maar het komt bovenop het bestaande werk, en dat is niet ingecalculleerd.”

Maar ook voor OCMW-medewerkers is deze aanpak compleet anders dan hun gebruikelijke dienstverlening aan mensen in armoede:

“Ik doe al meer dan twintig jaar maatschappelijk werk en blijf dat ook deeltijds doen. Da's veel administratief werk, strakke deadlines, op korte tijd heel veel bespreken ... Terwijl dit project bijna het tegenovergestelde vergt: veel zoeken, veel nadenken, tijd nemen ... Je krijgt veel informatie, maar je staat er wel veel meer alleen voor: je moet zelf beslissingen nemen, keuzes maken ...”

Draagvlak bij het gezin

Brugfiguren gaan doorgaans eerst na hoeveel draagvlak er is voor vrijetijdsbesteding. Gezinnen die vooral bezig zijn met overleven, zijn niet echt vragende partij voor vrijetijdsbesteding. Als een gezin geen huisvesting heeft, bijvoorbeeld, dan heeft het niet zoveel zin om voor de kinderen een leuke hobby te zoeken, ook al ziet de bruggenbouwer een duidelijke meerwaarde voor het kind en het gezin. Als de randvoorwaarden niet vervuld zijn, dan zakt de toeleiding als een pudding in elkaar:

“Ik laat mensen zelf kiezen waar ze prioriteit aan geven. Soms gaat alle energie van het gezin naar bepaalde zorgen, zoals het gedrag van de kinderen, of de medische toestand van een van de ouders. Ook al ben ik ervan overtuigd dat het kind er deugd van zou hebben om even uit die situatie te ontsnappen, toch werkt het zo niet. Soms moet je dan eerst een bepaalde stap nemen voor je naar de volgende kunt. Daar kan je in maatschappelijk werk niet buiten.”

Bij gezinnen in precare situaties zorgen bruggenbouwers ervoor dat de vrijetijdsparticipatie zoveel mogelijk kans op slagen heeft. Een (nieuwe) mislukking kunnen ze missen als kiespijn:

“Bij een nieuw aanbod krijgt iedereen alle informatie, maar ik zal inderdaad proberen eerst een aantal gezinnen mee te krijgen van wie ik weet dat het wel kans maakt. Zo zijn de groepen groot genoeg om het aanbod te laten doorgaan en dan kan ik gericht inzetten op de gezinnen die moeilijker bereikbaar zijn. Want als je zwaar inzet op zo'n kind/gezin en de lessenreeks gaat dan toch niet door wegens te weinig inschrijvingen, dan zijn je inspanningen ook voor niets. Dus zorg ik er eerst voor dat er voldoende deelnemers zijn.”

Interesses en talenten op het spoor komen

Bij sommige kinderen en jongeren is het talent of de interesse overduidelijk. Ze kunnen goed aangeven wat ze willen doen. Al speelt de kennis van het aanbod wel een rol. Populaire en zichtbare vormen van sport zoals voetbal domineren sterk de verbeelding. Andere sporten, maar ook de jeugdbewegingen, zijn minder gekend. Het is op het eerste zicht niet zo duidelijk wat daar allemaal gebeurt en wat daar het nut van is. Sommige bruggenbouwers werken met foto's of organiseren kennismakingssessies of vrijetijdsbeurzen om de blik op vrije tijd open te trekken. De eigen kennis, interesses en achtergrond van de brugfiguur spelen ook een rol, zeker bij vrijwilligers. Ze kunnen hun enthousiasme voor een bepaalde hobby niet wegsteken of willen kinderen laten beleven waar ze zelf zoveel deugd aan hebben gehad.

Ook de wensen en verwachtingen van de ouders tellen mee. Zo hopen nieuwkomers dat hun kinderen in de vrije tijd hun Nederlands verder zullen verbeteren. Ook zoeken gezinnen met meerdere kinderen naar één aanbod waar de hele kroost tegelijk kan aan deelnemen.

Ten slotte maakt de bruggenbouwer al snel ook een aantal afwegingen op vlak van haalbaarheid:

“In mijn achterhoofd hou ik wel al rekening met een aantal drempels. Ik weet zo ondertussen wel welke hobby's haalbaar zijn en welke niet. Zo kost voetbal spelen bijvoorbeeld aardig wat geld. Meestal willen mensen in armoede het sociale gebeuren rond een vereniging in het begin wat vermijden. Daar hou ik ook rekening mee. De wekelijkse deelname van hun kinderen is één ding, een clubfeest of een weekend stellen weer andere verwachtingen naar ouders. Als ze meestappen in het sociale leven rond de club, dan staan we stil bij wat daar allemaal bij komt kijken. Ik sta dus niet alleen stil bij de deelname van het kind, maar ook bij de sociale verwachtingen naar de ouders.”

Drempels aanpakken

Vervolgens probeert de bruggenbouwer een aantal drempels weg te nemen. De opgebouwde ervaring komt de bruggenbouwer handig van pas en kan het proces versnellen. Hij/zij zoekt financiële steun, probeert het juiste materiaal bijeen te sprokkelen en een zicht te krijgen op de (ongeschreven) afspraken en verwachtingen. Naast deze zichtbare, organisatorische drempels zijn er ook andere mechanismen die stokken in de wielen steken. Die zitten onder andere in het hoofd van mensen in armoede zelf.

“Soms is het gezin ervan overtuigd dat de bewuste hobby niet voor hen is weggelegd. Dan is het erg moeilijk om die overtuiging tegen te gaan en mensen toch zover te brengen dat ze het aanbod willen overwegen. Ik bevroeg de mensen in armoede dan naar het beeld dat ze hebben van die ‘andere wereld’. Als het aanbod niets voor hen is, voor wie is het dan wel? Wat stellen ze zich allemaal voor bij het bestaande publiek? Soms is de kloof niet zo groot als gedacht. De andere deelnemers zijn vaak ook maar gewone mensen waar ze niet voor moeten onderdoen. Het is ook niet altijd zichtbaar dat iemand via het OCMW deelneemt. Mensen in armoede denken soms dat dit aan de buitenkant zichtbaar is, maar dat hoeft niet zo te zijn.”

De brug blijven slaan

En dan is het moment van het eerste contact aangebroken. Vaak gaan bruggenbouwers de eerste ke(e)r(en) zelf mee, en ook dat vergt een aantal afspraken:

“Meestal vraag ik op voorhand: hoe zien jullie dat eerste contact? Voeren jullie het woord? Meestal vertaal ik de vraag van de ouders naar de aanbieder, als de ouders het zelf niet verwoord krijgen. Ik vraag ook of ik mezelf mag voorstellen als medewerker van het OCMW. Voor sommigen ben gewoon ik een kennis die mee is. Sommige gezinnen staan echt op discretie. Er zijn gezinnen waar ik wekelijks contact mee hebt, maar als we elkaar ontmoeten op straat of in de winkel, dan doen we alsof we elkaar niet kennen.”

Maar ook na die eerste contacten laat de brugfiguur niet los:

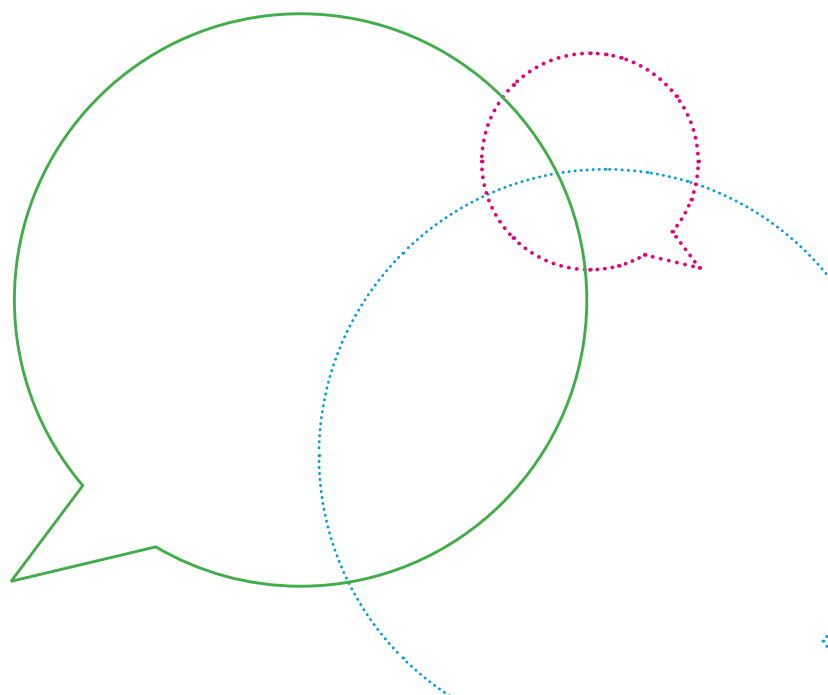
“Ik ga eens langs of ik stuur achteraf een sms om te vragen hoe het geweest is. Ik vraag zeker ook aan de kinderen zelf wat ze ervan vonden. Eventuele moeilijkheden worden zeker besproken. Soms zijn er verschillende verwachtingen op het vlak van hygiëne, over de zorg voor materiaal, over op tijd komen. Soms willen kinderen eens bij elkaar komen spelen, terwijl mensen in armoede die situatie net willen vermijden.”

Die verschillen in verwachtingen komen vaak pas na verloop van tijd aan de oppervlakte. Allerlei vanzelfsprekendheden binnen de vereniging worden pas duidelijk op het moment dat iemand die evidenties niet spontaan deelt. Bruggenbouwers werken dan zowel met het gezin als met de vrije-tijdsaanbieders:

“Ik ben al blij dat ze de ouders daarop aanspreken en niet de kinderen zelf, want die kunnen er vaak niet veel aan doen. Verder vind ik dat beide partijen inspanningen moeten doen. Een club kan best wel wat flexibeler zijn, maar aan de andere kant zijn er natuurlijk bestaande afspraken. Het is niet fijn als je teamgenoten op jou moeten wachten. En er zijn er die blijven te laat komen of die hun rugzak niet bij hebben, maar tot een echte breuk heeft dat bij ons nog niet geleid.”

Soms haakt het gezin toch af. Ondanks alle inspanningen zitten er toch nog drempels. Maar gezinnen in armoede communiceren daar niet altijd even open over. Ze verzinnen een smoes of een excuus. Ze schamen zich of willen niemand kwetsen of ontgoochelen. Ook dan blijven brugfiguren attent:

“Zo was er een meisje dat plots geen zin meer had om naar de Chiro te gaan. Ik vond dat vreemd, maar ik heb niet aangedrongen. Ik wacht even af. Ik ga niemand forceren. Na een tijdje was er terug wat evenwicht in het gezin en nu gaat ze terug naar de Chiro. Ik vind dat je mensen ook moet gunnen om even op de rem te gaan staan. Uit je comfortzone treden is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Dat kost ook energie en zorgt voor spanning. Ik denk dat je dan niet anders kunt dan mensen even op adem laten komen. Andere gezinnen zit ik dan weer meer achter hun veren, omdat ik weet dat het anders stilvalt. Alles hangt af van de eigenheid van het gezin.”

Afhankelijk van de ruimte en de rol blijven bruggenbouwers voortdurend nieuwe kansen geven en dieper graven naar obstakels in het gezin:

“Ik probeer om al mijn vooroordelen te laten varen. Je hebt een soort ‘permante tolerantie’ nodig voor ups en downs, voor mensen die niet komen opdagen ... Als je te snel opgeeft of je geduld verliest, dan verlies je het contact. Je moet blijven aanklampen, blijven open staan en kansen geven, blijven luisteren ... Voor mij is dat geworteld in een realistische kijk op de draagkracht en de mogelijkheden van die gezinnen. Ik kan gemakkelijker tolerant zijn als ik snap waarom iets een drempel vormt/blijft. Als de drempels die ik zie zijn weggenomen en ze komen nog niet, dan laat ik ook makkelijker los. Niemand hoeft een hobby te doen tegen z'n zin. Maar zelfs dan probeer ik toch nog dieper te graven naar drempels die nog niet zichtbaar zijn. Begrip en empathie zijn de sleutel. Als mensen niet komen opdagen, is er een drempel. Dat is mijn uitgangspunt.”

Vrije tijd is één ding

Onvermijdelijk duiken er vragen en noden op die de vrije tijd overstijgen. Gezinnen klampen de brugbouwer aan met paperassen en vragen over school, werk of huisvesting. Sommige brugfiguren bakenen strikt af op de vrije tijd. Zeker vrijwilligers probeert men op die manier wat te beschermen:

“De taak is op zich al vrij intens, bovendien merken we dat de vragen voor de coaches al snel verder gaan dan toeleiding naar vrije tijd en aan verschillende levensdomeinen raken. We blijven benadrukken dat onze coaches geen hulpverleners zijn, en dat ze de verantwoordelijkheid van de ouders niet kunnen overnemen.”

Andere bruggenbouwers proberen door te verwijzen of gaan – op het randje van hun taak of rol – toch aan de slag op andere levensdomeinen dan de vrije tijd. Brugfiguren doen dit om verschillende redenen. Ze zien hoe deze drempel (ook) de vrijetijdsparticipatie in de weg staat en gaan ermee aan de slag. Maar evengoed zien ze een prangende nood die ze niet kunnen negeren of doorsturen:

“Ik zou dat meer moeten afblokken, maar ik weet dat als ik er nog eens een andere hulpverlener moet bijhalen, dat dit soms een grens is. Ik zou ook niet graag hebben dat er voor elk probleem een nieuwe, vreemde persoon zou langskomen. Meestal vraag ik of het mag bespreken met mijn collega's. Zij geven dan alle info en handelen de nodige administratie af. Ik ga daar terug mee naar het gezin. Als het haalbaar blijft, los ik het zo op. Enkel als het heel specifiek wordt,

bijvoorbeeld over budgetbeheer, dan moet ik doorverwijzen. Ik kan dat natuurlijk zo aanpakken, omdat ik ook maatschappelijk werker ben, verbonden aan het OCMW. Voor iemand die op een andere dienst werkt, ligt dat anders natuurlijk.”

Duurzame toekomst voor individuele toeleiding

Starten met individuele toeleiding vergt een weloverwogen keuze. Individuele toeleiding is een arbeidsintensief proces dat gebaat is bij een duurzame aanpak. Werken met beroepskrachten geeft op dat vlak meer garanties dan het werken met vrijwilligers, al kunnen professionals ook wegval- len natuurlijk. Aan beroepskrachten hangt wel een prijskaartje vast. Lokale besturen gaan meestal op zoek naar bijkomende, vaak tijdelijke, middelen om zo'n brugfiguren te financieren. Maar een project betekent een afgebakend resultaat in een afgebakende periode. Bruggen bouwen vergt investeren in trage processen en langdurig engagement. Ook het werken met vrijwilligers is geen toveroplossing. Het is niet evident om vrijwilligers te vinden voor dit soort taak, en ook zij hebben opvolging en ondersteuning nodig:

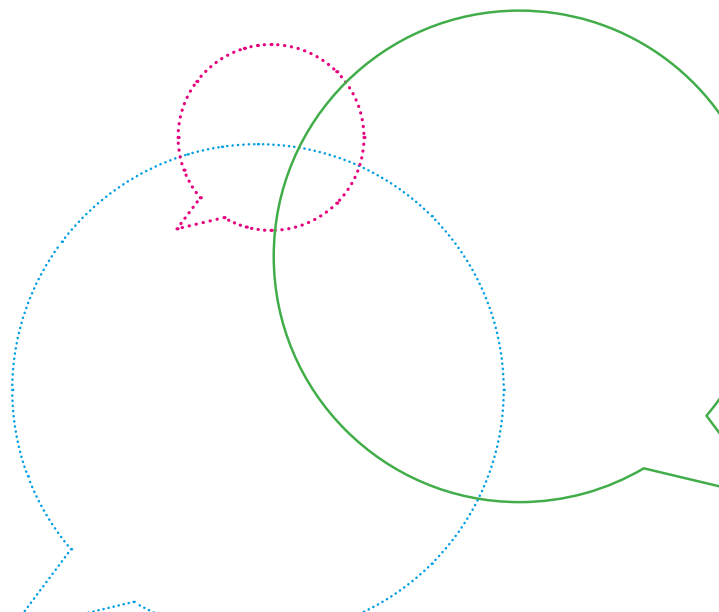
“Het blijkt geen evidente zoektocht om vrijwilligers te vinden. Zo'n gezin coachen vergt ook best wat tijd en energie van de vrijwilliger. Ze kunnen wel samen een aantal dingen doen in de vrije tijd, maar na verloop van tijd moeten de gezinnen het zelf doen. Ook proberen de vrijwilligers het netwerk rond het gezin te versterken, zodat ze na een tijd op een bredere kring beroep kunnen doen. Het projectteam vanuit de stad staat ook zelf in voor de opleiding en ondersteuning van de

vrijwilligers. Hun motivatie hoog houden is ook een uitdaging, zeker bij een tegenslag: gezinnen kunnen zichzelf al eens afschermen, soms gaat een afspraak niet door of verloopt het contact moeizaam ...”

Een mix van professionele en vrijwillige inzet, van steunfiguren voor mensen in armoede en voor verenigingen, en van samenwerking en netwerkvorming tussen al die partijen, lijkt ons op termijn een duurzaam perspectief te bieden. In de volgende hoofdstukken gaan we hier dieper op in.

Meer info over individuele toeleiding

- ❑ Samen met VVJ (Nu: Bataljong) onderzochten we in 2012 vier pilootprojecten over bruggen bouwen in het jeugdwerk. We goten onze bevindingen in de brochure '[Verbinding in de vrije tijd](#)'
- ❑ In 2017 ondersteunde de minister van jeugd 12 bruggenbouwprojecten in het jeugdwerk. De resultaten van deze projecten kan je nalezen in deze [publicatie](#).
- ❑ [Overbruggen](#) is een mooi gedocumenteerd en grondig onderzocht bruggenbouwproject uit het Leuvense.
- ❑ Via deze [documentaire](#) en [publicatie](#) krijg je een goed zicht op de Gentse brugfiguren die al meer dan 20 jaar aan de slag zijn binnen het onderwijs.
- ❑ De [vrijtijdsbemiddelaars](#) uit Antwerpen leiden toe naar sport en jeugdwerk.
- ❑ Niet alleen in de steden zijn er bruggenbouwers aan de slag, maar ook in [rurale omgevingen](#) zoals dit voorbeeld van Samenlevingsopbouw illustreert.
- ❑ Voor individuele toeleiding naar sport kan het [sportwoordenboekje van vzw De Rand](#) een handig hulpmiddel vormen voor anderstalige nieuwkomers. De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk ontwikkelde een [wijsboekje](#) met hetzelfde doel.

BOTTOM-UP WERKEN

Een tweede succesvolle strategie om de kloof te overbruggen benoemen we als bottom-up werken. Deze bruggenbouwers ontwikkelen een vrijetijdsaanbod dat vertrekt vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren in armoede. Ze werken [aanklampend](#). Hun kompas is in de eerste plaats afgestemd op de noden die ze detecteren bij hun doelpubliek. Van daaruit werken ze zelf een vrijetijdsaanbod uit.

Bottom-up werkers gebruiken de publieke ruimte als werkterrein: de straat, een pleintje of een andere plek waar jongeren samenkomen. Ze zetten intens in op de uitbouw van een [betekenisvolle relatie](#) met hun doelgroep. Die relaties vormen de basis van waaruit ze te gepasten tijde bruggen bouwen met organisaties of projecten die raken met andere levensdomeinen.

“Ik ben gestart door de straat op te gaan. Voor mij is dat de enige manier om de jongeren te leren kennen in hun leefwereld. Als je de jongeren ergens uitnodigt waar ze zich niet comfortabel voelen, dan zullen ze zichzelf niet blootgeven. In het begin is dat wat vreemd natuurlijk. De meest kwetsbare jongeren zetten ook een muur op tegenover iemand die van de officiële instanties komt of die ze niet kennen. Dat is een kwestie van volhouden, en vraagt veel tijd.”

“Het is echt veldwerk. Het is met een tas koffie midden tussen die gasten gaan zitten en in gesprek gaan. Dan bepalen we via een open gesprek ons programma. [...] Soms moet je een aanbod organiseren om het zowat in gang te zetten.”

Bottom-up werken is geworteld in het sociaal werk dat door beroepskrachten in het straathoekwerk en jeugdwerk wordt uitgevoerd. Daarbij vallen termen zoals [‘vindplaatsgericht werken’](#), [‘outreaching werken’](#) en [‘werken vanuit een presentiebenadering’](#). Wij houden het in deze publicatie op bottom-up werken, als een verzamelterm voor het werk van bruggenbouwers die ‘van onderuit’ bepaalde activiteiten met een lage drempel opzetten. Ze vertrekken daarbij steeds in de eerste plaats vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren in armoede:

“Mij vertrouwen ze wel omdat ik als eerste de hand uitsteek. Ik stap op hen af en ik spreek hen aan. Dat is raar natuurlijk in het begin. Outreachend werken is niet gemakkelijk, het kost veel energie, ook voor mij. Maar het blijft ontzettend waardevol, want op die manier plaats je jezelf op gelijke voet. Jongeren krijgen allerlei vriendelijke uitnodigingen om eens langs te komen op een kantoor. Maar net door het gebaar van zelf naar de jongeren toe te gaan, draai je de rollen om. Deze jongeren staan aan de zijlijn, aan de rand van de samenleving. Maar ook letterlijk: op een evenement of een activiteit vind je ze eveneens aan de zijkant. Dan moet je aan hun kant gaan staan.”

Drempels minimaliseren

Hoewel het proceswerk centraal staat, wordt bottom-up werk getypeerd door tastbaar en hands-on terreinwerk. Deze bruggenbouwers starten vrijetijdsactiviteiten op in de vertrouwde context van hun doelpubliek. Hierdoor verlagen ze de organisatorische drempels tot het absolute minimum. Hun vrijetijdsaanbod vereist bijvoorbeeld geen openbaar vervoer, en de activiteiten hebben zelden een deelnameprijs.

Wat vaak terugkomt is dat deze bruggenbouwers hun aanbod niet enkel opzetten voor de doelgroep, maar ook met hen. Ze zien het als een belangrijke missie om oudere jongeren in armoede te betrekken om zelf hun gewenste vrijetijdsaanbod te organiseren. Het is voor hen een essentieel onderdeel van emanciperend jongerenwerk. Enkele voorbeelden: een bruggenbouwer organiseerde een [voetbaltornooi](#) voor en door de buurt, een ander project zette een [skatecontest](#) op, of een hiphopevenement.

Op zichzelf?

Dit basiswerk wordt door sommigen niet onmiddellijk geassocieerd met het bouwen van bruggen. Sterker nog, de uitvoerders van deze strategie krijgen weleens de kritiek dat hun aanbod te veel op zichzelf zou staan. Het zou volgens critici weinig verbonden zijn met het bestaande verenigingscircuit: met name de bestaande cultuur-, jeugdwerk- en sportverenigingen. Inzetten op deze strategie zou segregatie in de hand werken.

De vraag is echter: zouden deze kinderen en jongeren plots wel deelnemen aan een aanbod als het specifieke aanbod niet zou bestaan? Als dat niet het geval is, dan heb je eigenlijk onzichtbare segregatie vervangen door zichtbare segregatie. Bottom-up werkers geven immers aan dat de verhoopte toeleiding naar sommige bestaande vrijetijdsverenigingen limieten vertoont. Het bestaande aanbod blijft onbereikbaar. De invloed van een brugfiguur op het veranderingsproces is klein. En het aanbod beantwoordt misschien helemaal niet aan de noden van kinderen en jongeren in armoede:

“Ik ben gestopt met toe te leiden naar ons cultuuraanbod, omdat dit geen zin heeft volgens mij. Het aanbod dat er nu is verandert veel te traag. Ik vind het veel nuttiger om verder te bouwen op hun eigen interesses en talenten en die aan anderen te laten zien.”

“Sommige jeugdbewegingen hebben de reputatie dat er veel alcohol wordt gedronken. Dat botst met de waarden die sommige jongeren van thuis uit hebben meegekregen. Zij willen daar niet aan deelnemen. Waarom moet ik hen daar dan per se naar toeleiden? Misschien is het beter dat ze zelf iets oprichten? Jeugdwerk heeft drie functies: recreatief, emancipatorisch, pedagogisch. Vaak worden die laatste twee vergeten. Maar de jongeren waarmee ik werk hebben hier vooral nood aan. Voor hen is een puur recreatief aanbod te weinig bruikbaar.”

Uit de ervaring van de bruggenbouwprojecten leren we bovendien dat het niet klopt dat de begeleidde bottom-up projecten op zichzelf staan. We ontdekten dat deze bruggenbouwers net regelmatig bruggen bouwen met andere levensdomeinen, en dat ze bovendien ook sterke relaties onderhouden met organisaties en instellingen uit de buurt:

“In onze gemeente kampen we met zwerfvuilproblematiek op de pleintjes. De stad is niet meteen bereid om zomaar extra afvalkorven te plaatsen. We hebben dan zelf een soort sokkel met mobiele afvalmanden gemaakt. We plaatsen deze een aantal maanden op de pleintjes waar veel jongeren rondhangen. Als blijkt dat bepaalde afvalmanden veel gebruikt werden, kunnen we

voorstellen om op die plaatsen permanente afvalkorven te plaatsen. Dit is ook belangrijk om een constructieve relatie te onderhouden met de groendienst en de technische dienst. De uitdaging is om er een gedeeld probleem van te maken (de diensten die de grasvelden moeten maaien, zijn ook niet opgezet met zwerfvuil op het terrein) en ook een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid te creëren voor de oplossing.”

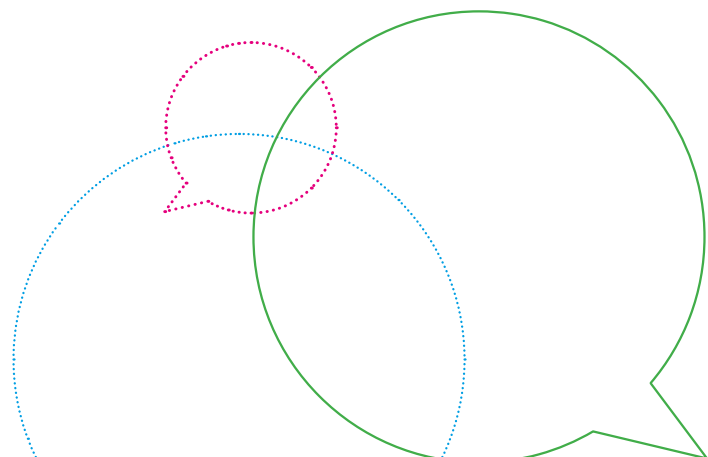
Een brug naar andere levensdomeinen

Bottom-up werkers vertrekken sterk vanuit de noden van hun doelpubliek. Hierdoor blijft hun werk vaak niet beperkt tot het ontwikkelen van een vrijetijdsaanbod. Want eenmaal het wederzijdse vertrouwen er is, vragen jongeren in armoede ondersteuning voor noden die zich vertakken met verschillende levensdomeinen, bijvoorbeeld onderwijs, welzijn of tewerkstelling. Een bottom-up werker merkte tijdens een voetbaltornooi dat jongeren een rijbewijs wilden halen:

“Tijdens het voetbal vertellen de jongeren langs hun neus weg dat ze moeite hebben om een rijbewijs te behalen: het kost veel geld en het lukt toch niet goed. Ik noteer deze opmerkingen en na een tijd herken ik een aantal rode draden die in verschillende uitspraken terugkomen. Ik toets dit af bij de jongeren en dan ga ik polsen bij rijsscholen of ze bepaalde drempels kunnen wegwerken.”

Uit onze opdracht leren we dat bottom-up werkers zelden op zichzelf opereren. Ze investeren expliciet in de ontwikkeling van een sterk netwerk, omdat het zorgt voor extra ontwikkelingskansen. Deze bruggenbouwers zoeken linken met een naburige jeugdvereniging, een jeugdcentrum, een werkgever, een welzijnspartner, het OCMW, een toegankelijke sportclub ... In het belang van hun jongeren zoeken ze steeds naar opportuniteiten:

“Hoe groter mijn netwerk, hoe meer mogelijkheden ik kan bieden aan de jongeren. In een kleine stad lukt het vrij vlot om iedereen te leren kennen en word je snel betrokken bij projecten en initiatieven. Zo zijn we deze zomer mee de camping van Rock Werchter gaan opbouwen. Zo gaat de bal aan het rollen, en het is wel fijn dat we veel kansen krijgen. We zijn zeker graag gezien, maar natuurlijk niet door iedereen. Ik ben het gezicht van de werking, ook als het minder goed gaat.”

Bemiddelaars

Tegelijk worden deze bruggenbouwers binnen het lokale weefsel regelmatig aangesproken op hun rol als tussenpersoon, vertaler of spreekbuis. Dankzij de inzet van bottom-up werkers groeit er opnieuw ruimte voor dialoog, voor meerzijdige probleemdefinities, voor structurele oplossingen en mede-eigenaarschap (Moris, 2015). Ze bemiddelen met het lokale bestuur of zelfs de politie, omdat het vertrouwen tussen verschillende partijen soms moet hersteld worden. Soms gebeurt dit als het te laat is, maar vaak vormt het ook een onderdeel van een proactieve strategie om het ijs te breken:

“Met een hele troep jongeren hebben we een voetbaltoernooi georganiseerd op een pleintje in de buurt. Daarmee hebben we echt heel uiteenlopende jongeren kunnen bereiken. We hebben ook een matchke opgezet tussen de rondhangende jongeren en de medewerkers van de jeugdendienst en de schepen om het ijs wat te breken.”

Dit bemiddelingsproces loopt niet altijd zonder slag of stoot. De procesgerichte werkwijze van bottom-up werkers vraagt tijd en ruimte, en soms blijkt hun omgeving hier niet even sensitief voor te zijn. Ze botsen op personen en organisaties waar hun aanpak van vertrouwen geven minder plaats krijgt:

“Het is niet gemakkelijk om anderen te overtuigen om die jongeren te vertrouwen. Het gaat bijna tegen de intuïtie in. In plaats van de band door te knippen of te straffen, moet je hen net aanhalen, vertrouwen en verantwoordelijkheid geven. Gelukkig kan ik in een dergelijke situatie terugvallen op mijn collega's voor steun en advies.”

“Ons werk is niet meetbaar, wel voelbaar”

Een valkuil van deze strategie is dat dit werk veel onzichtbare aspecten heeft. Het is moeilijk te meten in cijfers en indicatoren, waardoor het ook precair werk is. Tijdens een intervisie deed een praktijkwerker de uitspraak: “Ons werk is niet altijd meetbaar, maar wel voelbaar.” Dat maakt het soms moeilijk. In die mate dat vele bottom-up werkers regelmatig het nut van hun werk moeten bewijzen:

“Ook al doe ik dit werk al 12 jaar, het is nog lang niet ingeburgerd. Ik moet nog steeds uitleggen wat ik precies doe, elke legislatuur opnieuw. Maar ook binnen de familie krijg ik steeds de vraag wat mijn job juist inhoudt. Als je in een middenklassemilieu vertoeft en niet in contact komt met jongeren in kansarmoede, sta je er niet bij stil dat dit soort werk gebeurt.”

“De politie stuurde een mail naar het bestuur om te zeggen dat overlast op een bepaald plein sterk gedaald is door de avondwerking van het jeugdopbouwwerk. Dat heeft ervoor gezorgd dat ik zeker kon verder werken. Maar het is erg precair, zonder die mail was mijn opdracht misschien niet verlengd. Veiligheid is nu eenmaal prioritair.”

Ondertussen ontstaan er wel instrumenten en publicaties die organisaties ondersteunen om hun impact tastbaar te maken, zoals de [Buurtsport Impactwizard](#) of deze [praktische gids](#) van de Koning Boudewijnstichting.

Signaleren

Een opvallende sterkte van bottom-up werkers is dat ze snel en handig signalen van hun doelpubliek oppikken. Die feeling maakt dat ze soms informatie krijgen die voor beleidsmakers en bestuurders moeilijk grijpbaar is. Daardoor kunnen ze een cruciale rol opnemen als verbindingsfiguur op momenten dat bruggen lijken te verbranden. Een jeugdwerker vertelde:

“Ik zit op veel vergaderingen met directeurs en beleidsmakers met goede bedoelingen. Maar ze weten totaal niet wat er zich in de praktijk afspeelt. De aangebrachte ideeën en oplossingen moeten een lange weg afleggen doorheen het gemeentelijk apparaat. Daardoor loopt het beleid constant achter de feiten aan. Het bestuur kan letterlijk de tendensen niet volgen.”

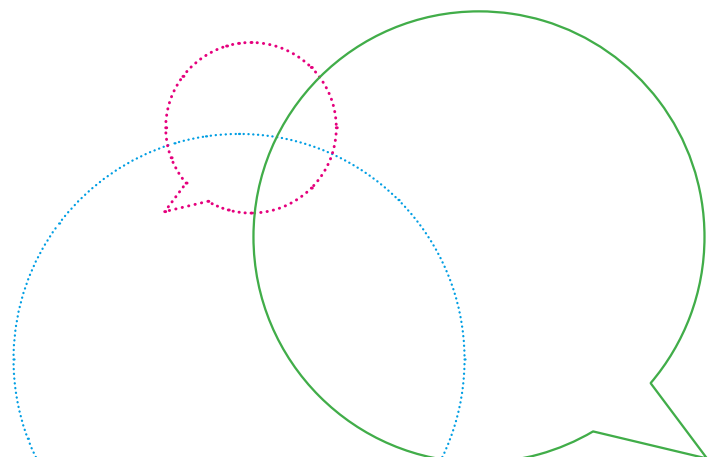
Als gevolg van deze mismatch ontwikkelen bottom-up werkers een aanpak die soms sneller en efficiënter een dialoog in gang zet. Al loopt dat niet altijd gemakkelijk, toch nemen ze dan graag een

rol op als wegbereider om hun doelgroep zelf hun signalen te laten geven. Temeer omdat die directe confrontatie nu eenmaal het meest in gang kan zetten:

“Ik organiseerde een bijeenkomst tussen 20 jongeren en 20 professionals: medewerkers van het JAC, CLB, lokale politie, buurtwerkers ... Er waren ook jongeren vanuit het BUSO en jongeren die vooral op straat rondhangen. Een van die jongeren stond op een bepaald moment recht omdat hij het gevoel had dat de professionals alles overnamen. Hij vroeg ons of we wel beseften hoeveel druk jongeren ervaren, onder andere door de sociale media. Je mag je niet slecht voelen en alles moet perfect zijn. Ik probeer hem en andere jongeren nu als ambassadeur mee te nemen naar die vergaderingen. Wanneer jongeren zelf het woord nemen, dan is de impact veel sterker. Daardoor kunnen we nu een tiental concrete actiepunten voorstellen op het schepencollege.”

Meer info over bottom-up werken

- ❑ [Reach out](#) is het expertisecentrum voor outreachend werken. Ze bieden vorming en ondersteuning voor praktijkwerkers, leidinggevendenden, teams en organisaties die outreachend willen werken.
- ❑ Marjan Moris voerde een [onderzoek uit naar jongeren in de publieke ruimte](#). Ze ging op pad in Bredene, Zelzate, Geraardsbergen en Antwerpen-Kiel. Ze praatte met betrokkenen en bracht in kaart hoe jeugdopbouwwerkers pijnpunten aanpakken.
- ❑ [Mijn taal is straat](#). Dit artikel is een etnografische reportage van Kris De Visscher, die mee op pad ging met bottom-up werkers in Maasmechelen.
- ❑ Meer weten over werkingen met kinderen en jongeren in armoede? Deze [brochure](#) werd gemaakt door Uit De Marge en het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar armen het woord nemen.
- ❑ Tine Desmet schreef een [artikel](#) over het (relationele) schaduwwerk van Brusselse jeugdwerkers.
- ❑ Hou zeker ook de publicaties van Uit De Marge in de gaten. Deze organisatie publiceert regelmatig over jeugdwelzijnswerk. Zo onder meer dit [boek](#) over kwetsbare vrije tijd.

VERENIGINGSONDERSTEUNING

Vanuit de dominante visie op vrijetijdsparticipatie denken we bij verenigingsondersteuning spontaan aan de vorming en coaching van het zogenaamde ‘reguliere’ aanbod. Een brugfiguur helpt bestaande verenigingen om hun drempels te verlagen en hun bereik te verbreden. Ook deze projecten leggen daar de focus. Toch vermelden we dat het versterken van laagdrempelig sportaanbod, [zelforganisatie](#) en/of [jeugdwelzijnswerk](#) voor ons evenzeer thuishoort onder de noemer verenigingsondersteuning. Omdat de bruggenbouwprojecten hier weinig info over aanbrengen, gaan we er echter niet dieper op in.

Geen toeleiding zonder verenigingsondersteuning?

Voor verschillende projecten gaan individuele toeleiding en verenigingsondersteuning hand in hand. Mensen in armoede toeleiden naar jeugd- en sportverenigingen heeft immers weinig zin als de vereniging niet klaar staat om hen te verwelkomen en niet bereid is om drempels weg te werken:

“Mijn voorgangster stond kritisch tegenover een aantal toeleidingen die ze had gedaan. Ze had gezien hoe een niet-geslaagde toeleiding kan leiden tot kwetsuren bij het kind. Ik kies ervoor om toeleidingen te combineren met het coachen en ondersteunen van verenigingen.”

Ook verenigingen die al veel inspanningen doen, hebben baat bij extra steun. Hun interne inspanningen halen immers weinig uit als ze niet tot bij mensen in armoede geraken. Verenigingen komen niet altijd tot de noodzakelijke vertrouwensrelatie die aan de participatie voorafgaat. Hierdoor missen ze ook de nodige finesse in het omgaan met mensen in armoede:

“Het valt mij wel op dat ik vooral de mensen mee krijg die al veel sociale feeling hebben. Ze hebben zeker het hart op de juiste plaats, maar ik moet ze vaak wijzen op kleine elementen die een drempel vormen voor mensen in armoede, maar waar de vrijetijdswerking helemaal niet bij stilstaat.”

Drempels voor verenigingsondersteuning

Toch is het verre van evident voor bruggenbouwers om toegang te krijgen tot en invloed uit te oefenen op de werking van jeugd- en sportverenigingen. Organisaties die vrije tijd aanbieden, komen vaak tijd en handen te kort. Hun draagkracht is beperkt, ook om zich te laten ondersteunen. Hun hoofd en hun agenda zitten vol. Sommige verenigingen hebben een vrij klein en gesloten netwerk. Buitenstaanders komen er moeilijk in:

“Ik benader de clubs op dezelfde manier als ‘maatschappelijk kwetsbare jongeren’. Ze vragen tijd en geduld, en voelen zich soms in de steek gelaten door de grote taaklast en beperkte draagkracht. Je moet ze ook iets effectiefs te bieden hebben, en ze niet de indruk geven dat je hen ‘gebruikt’.”

Voor veel verenigingen vormt het bereiken van meer/nieuwe leden een belangrijke drijfveer om drempels te verlagen. Als de verwachte instroom uitblijft, kan ook het enthousiasme afnemen. Omgekeerd voelen verenigingen met voldoende leden minder nood om hun bereik verder te verhogen of te verbreden:

“We hebben één zwemclub in de gemeente. Die kampt met een grote wachtlijst. Wie drie keer niet komt opdagen, verliest zijn plaats. Enerzijds te begrijpen, want ze willen iedereen op de wachtlijst de kans geven om deel te nemen, maar anderzijds vallen zo net wel de meest kwetsbare mensen uit.”

Vrijwilligers kunnen – terecht ! – erg fier zijn op hun werking. Intern zijn ze best zelfkritisch, maar (onverwachte) opmerkingen van een buitenstaander ervaren ze snel als onterechte kritiek. Sommige verenigingen hechten ook erg aan bepaalde tradities. Ze willen zich loyaal tonen tegenover hun voorgangers door die tradities in ere te houden. Kleine aanpassingen aan gewoontes en gebruiken lijken dan snel de kern van de werking te raken.

Twee bijkomende factoren verklaren waarom vrijetijdsaanbieders soms weinig gemotiveerd zijn om zich in dit thema te laten ondersteunen. Door de onzichtbaarheid van armoede gaat men ervan uit dat armoede in de eigen gemeente weinig voorkomt. De realiteit is vaak anders. Het gebrek aan kennis en expertise is een tweede probleem. Verenigingen zijn er vaak van overtuigd dat de kostprijs verlagen volstaat om mensen in armoede te bereiken.

Zo onderzocht Katrein Ebinger in het kader van haar [masterproef](#) hoe de Antwerpse leiding van Scouts en Gidsen Vlaanderen denkt over armoede en de opdracht van de jeugdbewegingen in de bestrijding ervan ([Ebinger & Dehertogh, 2012](#)). Gevraagd naar de eigen toegankelijkheid, verwijzen de scoutsleiders vooral naar de acties die ze ondernemen om financiële drempels weg te werken. 89% van de bevroegde leiding ziet de eigen scoutsgroep als toegankelijk voor kinderen en jongeren uit arme gezinnen. De scoutsleiders zijn ervan overtuigd dat iedereen die wil, hen kan bereiken.

Verenigingen hebben weinig zicht op alle verschillende [drempels](#) en missen feeling met de [binnenkant van armoede](#). Ze voelen ook niet meteen de nood om zich daarin te verdiepen.

Contacten leggen met jeugd- en sportverenigingen

Net als bij mensen in armoede gaat ook bij verenigingen de relatie vaak vooraf aan de participatie. Het is dan ook belangrijk dat een bruggenbouwer tijd en ruimte krijgt om een band op te bouwen met jeugd- en sportverenigingen. Die band groeit door langs te gaan op activiteiten en evenementen, vergaderingen bij te wonen, individuele gesprekken te voeren ... Dit betekent weekend- en avondwerk. Ook is de window of opportunity om verenigingen te bereiken soms beperkt tot afgebakende periodes waarin vrijwilligers tijd en ruimte hebben voor vorming of reflectie. Wie die momenten mist, moet soms een werkjaar geduld oefenen voor er terug tijd en ruimte vrijkomt.

“Vrijwilligers nemen al veel engagement op. Zelfs al weten ze dat de vorming nuttig is, ze kunnen het er soms moeilijk bij nemen.”

Van sport- en jeugdverenigingen wordt bovendien een steeds grotere maatschappelijke bijdrage gevraagd. Denk aan: gezond opgroeien, sociale cohesie, integratie ... Ook wettelijke verplichtingen, de veranderende rol van de vrijwilliger en een groeiend vrijetijdsaanbod vragen om heel wat aanpassingsvermogen. Dit leidt tot complexe vraagstukken waarbij de verenigingen worden uitgedaagd om te veranderen. De ondersteuning in het thema armoede is dan ook best opgenomen in de bredere ondersteuning die organisaties ontvangen (financieel, infrastructureel, materieel, communicatief, organisatorisch ...). Het is belangrijk om verenigingen daarin ook te benaderen als partner en stakeholder en niet als louter uitvoerder van het beleid, zoals blijkt uit de projecten:

“De eerste verenigingen die in het project zijn ingestapt, hebben het project mee vormgegeven. Ze hebben mee bepaald wat de wederzijdse engagementen waren. Maar ik merk nu dat nieuwe verenigingen die instappen aangeven dat we te veel vragen. Dat zullen we tijdens een intervisie moeten bespreken. Je moet natuurlijk wel je verenigingen aan boord houden.”

Kritisch pragmatisch

Bruggenbouwers merken in hun verkenningsronde al snel welke verenigingen openstaan voor mensen in armoede en welke niet. De meeste brugfiguren gaan dan pragmatisch aan de slag met die verenigingen die positief reageren, liever dan hun tanden stuk te bijten op wie niet openstaat. Deze keuze biedt zeker voordelen:

“Misschien is het best om eerst een pilootclub of een beperkt aantal clubs te selecteren om samen mee op zoek te gaan naar de ideale ondersteuningsvormen. Daarom denk ik dat je dan

soms beter kan investeren in een proefproject waarbij je regelmatig over de vloer komt bij één club, dan dat je een halfslachtige ondersteuning uitwerkt bij meerdere clubs.”

Maar we zien ook een aantal valkuilen. Soms zijn het net de verenigingen met minder draagkracht die het meest openstaan voor nieuwe leden. Een te grote toestroom van nieuwe leden in een kwetsbare positie kan echter de draaglast voor die vereniging vergroten, zodat de werking onder druk komt te staan. Daarnaast kan je bepaalde verenigingen ook moeilijk buiten beschouwing laten. Zeker binnen de sport zijn bepaalde sporttakken nu eenmaal populairder dan andere. Een populaire sport als voetbal, bijvoorbeeld, kan je moeilijk naast je neer leggen. Het blijft dan ook belangrijk om aanbieders die niet meteen mee zijn te blijven betrekken.

Ook binnen verenigingen merk je individuele verschillen tussen vrijwilligers. Sommigen staan meer open voor dit onderwerp dan andere. Ook hier kiezen bruggenbouwers ervoor om in eerste instantie aan te slag te gaan met een of meerdere ‘trekkers’ binnen de verenigingen. Zij kunnen inderdaad de weg banen binnen de club, maar waak erover dat ze niet de volledige verantwoordelijkheid op hun schouders krijgen of geïsoleerd worden in hun vereniging.

Informereren en sensibiliseren

Via de jeugd- of sportraad en op brede (vormings)evenementen voor lokale verenigingen kan je inzetten op informeren en sensibiliseren:

“We wilden alle jeugd- en sportverenigingen bereiken met een minimale bewustmaking. We vonden dat elke vereniging toch eens moest stilstaan bij mogelijke drempels en hoe ze die zelf kunnen wegwerken, zonder dat dit saai of belerend hoeft te zijn.”

Het kan het nuttig zijn om de vorming te combineren met bijeenkomsten die sowieso gepland staan. Probeer daarbij – zeker bij jeugdverenigingen – het nuttige aan het aangename te combineren. Het vergt soms wat extra creativiteit om verenigingen mee te krijgen. Zo nam de jeugddienst van Genk een improvisatiegezelschap onder de arm. Dat gezelschap ging in gesprek met de lokale armoedevereniging over de typische situaties die ze meemaken als hun kinderen deelnemen aan vrijetijdsbesteding. Die verhalen werden omgezet in improvisatiescènes en gespeeld voor een publiek van vrijwilligers van jeugd- en sportorganisaties. De scènes hielden hen een spiegel voor. Soms werd er hartelijk gelachen, soms was het ook muisstil.

Het thema op de agenda krijgen

Om het thema op de agenda te krijgen van jeugd- en sportverenigingen, kan het nuttig zijn om de 'buitenwereld' binnen te brengen. Zo kreeg de jeugddienst van Genk meteen na de improvisatievoorstelling al vragen vanuit verenigingen:

“Na de bewustmaking vonden we drie jeugd- en drie sportverenigingen bereid om in te stappen in een diepgaand coachingstraject op maat, begeleid door een externe organisatie. Twee jeugdverenigingen hebben zich na de impro-avond spontaan aangeboden. Eén jeugdvereniging hebben we gericht aangesproken omwille van hun ligging dichtbij een wijk die op korte tijd veel diverser is geworden.”

Er bestaan verschillende manieren die de blik richten op de realiteit van kinderen en jongeren in de gemeente en/of in de brede samenleving. Zo ontdekken verenigingen dat de (lokale) diversiteit en de eigen drempels vaak groter zijn dan gedacht.

- ❑ Als je tijd hebt om opzoekwerk te doen, kan je werken met cijfers en statistieken. Je vindt zo onder andere cijfers op [statistiek Vlaanderen](#). Dit kan werken als een eyeopener.
- ❑ Met [Breng je buurt in kaart](#) ontwikkelde Chirojeugd Vlaanderen een werkvorm om lokale jeugdgroepen gevoelig te maken voor hun omgeving.
- ❑ Je kan een vorming op maat boeken (bijvoorbeeld bij [Uit De Marge](#)) of een opgeleide ervaringsdeskundige uitnodigen ([Tao-armoede](#), [vzw De Link](#), [Cedes](#), [Netwerk tegen Armoede](#), [Bind - Kracht](#)).
- ❑ Ook bij [Jeugdwerk Voor Allen](#) (JWVA) kunnen lokale groepen terecht voor ondersteuning.
- ❑ Je kan ook mensen uitnodigen van buitenaf om de werking mee te volgen en feedback te geven.
- ❑ Er bestaan verschillende informatieve spellen en belevingsspelletjes die de ervaring van armoede en uitsluiting dichterbij brengen en de gevoeligheid hiervoor vergroten. Ze helpen begeleiders om stil te staan bij hun eigen evidenties: wat voor jou vanzelfsprekend is, is dat niet voor iedereen. Denk maar aan [Armoe troef](#) (Welzijnszorg), [Uit de boot](#) ('t Lampeke) en [Weg uit dat web](#) (De Aanstokerij).
- ❑ Er bestaan verschillende uitgewerkte gespreksmethoden (bijvoorbeeld het [drempelkwartet](#) van FOS Open Scouting).
- ❑ Je kan aansluiting zoeken bij een bredere campagne/actie vanuit een koepel of steunpunt.

Soms bekijken vrijwilligers het werken aan laagdrempeligheid als een extra taak, die boven op de bestaande basiswerking komt. Het is een extra, die ze er pas kunnen bijnemen als alle basistaken afgewerkt zijn. Als je echter wat dieper graaft, dan ontdek je dat veel organisaties in hun missie of in hun ontstaansgeschiedenis linken hebben met laagdrempeligheid. Ze zijn begonnen met een sterke sociale inslag, ze willen graag alle kinderen en jongeren uit de buurt bereiken, ze willen meer rechtvaardigheid realiseren ... Misschien kan je deze missie en kernwaarden terug in herinnering brengen en jouw ondersteuning hieraan koppelen?

Van weerstand naar engagement

Soms bots je echt op weerstand bij een vereniging. Goed luisteren is het beste wat je dan kan doen. Weerstand is informatie. Mensen vertellen (onrechtstreeks) waar ze bang voor zijn, hoe zij naar het onderwerp kijken, welke resultaten ze willen en welke inspanningen ze daarvoor willen doen. Weerstand is krachtig en positief. De Toolbox Diversiteit van Demos en de Ambrassade schetst verschillende gevoelens of overtuigingen die aanleiding geven tot [weerstand](#), en geeft een aantal tips voor een adequate reactie. Een bruggenbouwer vertelde dat je de trekkers van verenigingen met dezelfde zorg moet behandelen als jongeren in een kwetsbare situatie:

“Als je wil samenwerken met sportclubs moet je goed duidelijk maken wat je kan bieden. Het begint met vertrouwen wekken, en dat vertrouwen moet je behouden. In die zin moet je clubs niet anders behandelen dan jongeren waarmee je werkt. Ze hebben ook een nood aan zorg en nabijheid waar je het verschil in kan maken.”

Een duidelijk kader scheppen

Werken aan laagdrempeligheid zorgt voor onzekerheid. Wat wordt er allemaal van ons verwacht? Wat komt er precies op ons af? Mogen we nog kinderen weigeren? Wat als we de situatie niet aan kunnen? Kunnen we onze subsidies verliezen? Om die onzekerheid weg te nemen, ontwikkelen sommige lokale besturen een helder kader met duidelijke verwachtingen. Bovendien verwachten sociale partners ook een duidelijk engagement van vrijetijdsaanbieders:

“In het prille begin van het project hebben de sociale partners er ons op gewezen dat het project niet te vrijblijvend mocht zijn voor de jeugd- en sportverenigingen. We rekenen er nu op dat het succes van het project de verenigingen zal blijven overtuigen van het nut en de waarde van het project.”

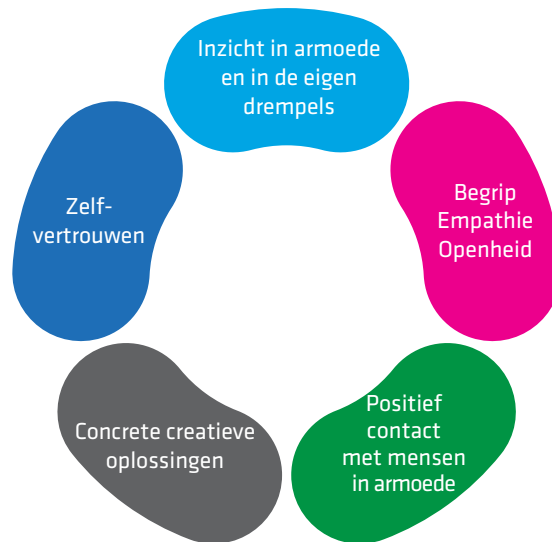

Zo ontwikkelde de dienst Diversiteit van de stad Hasselt de [Drempelmeter](#). Die drempelmeter is een tool om drempels en/of knelpunten in organisaties op te sporen die mensen tegenhouden om zich in te schrijven of gebruik te maken van het aanbod. Zo krijgt een werking een duidelijk beeld van hoe toegankelijk ze is voor een divers publiek. [Arktos](#) kreeg voor een periode de opdracht om samen met een ervaringsdeskundige in de armoede ondersteuning te bieden aan jeugdwerkorganisaties om de drempelmeter toe te passen. Andere gemeenten zoals Duffel of [Mechelen](#) proberen concreet te formuleren wat ze precies van hun verenigingen verwachten. De gemeente Duffel werkte hiertoe een engagementsverklaring uit voor haar lokale verenigingen die de inspanningen van het bestuur en de verenigingen omschrijft. De aanpak in Duffel, maar ook andere voorbeelden kan je nalezen in dit [dossier](#).

Vormen en coachen

Krijg je de kans om een vereniging van dichtbij te vormen en te coachen, dan kan je inzetten op kennis, vaardigheden en attitudes. Als het gaat over toegankelijkheid, komt de houding vaak op de eerste plaats: openheid, tolerantie, zelfvertrouwen, begrip, empathie, zelfkritiek ... Maar ook kennis is belangrijk: kennis over de binnenkant van armoede of het web van armoede, over drempels die

vaak voorkomen, over gevoeligheden in het omgaan met mensen in een kwetsbare positie ... Maar evengoed kan het nuttig zijn dat vrijwilligers de weg een beetje kennen in de sociale kaart, in systemen voor tegemoetkoming ... Onderschat ook vaardigheden niet om een gesprek aan te knopen, om te bemiddelen in een conflictsituatie ... Kennis, houding en vaardigheden haken op elkaar in. Zo kan je een positieve spiraal creëren:

Zelf doen of uitbesteden?

Veel lokale besturen doen een beroep op organisaties uit het middenveld om vorming en coaching aan te bieden over dit onderwerp. Vaak gaat het om bovenlokale organisaties met een specifieke expertise en/of koepelorganisaties. Deze aanpak biedt een aantal voordelen. Specifieke expertise is lokaal vaak niet beschikbaar. Door de expertise in te kopen is ze onmiddellijk inzetbaar. Externe deskundigen worden op hun beurt permanent gevormd en ondersteund door hun organisatie, iets wat lokale besturen niet altijd op dezelfde manier kunnen garanderen. In het huidige takenpakket van de jeugd- of sportdienst zit soms weinig ruimte om zich in een dergelijk specifiek thema te verdiepen.

Maar aan die afhankelijkheid van externe deskundigen hangt ook een prijskaartje. Als budgetten krimpen of de projectmiddelen op zijn, dan is er plots geen ruimte meer om expertise in te kopen. Het lijkt ons dan ook duurzamer dat er voldoende basiscompetentie aanwezig is binnen het lokale bestuur, en dat dit thema mee wordt opgenomen in een breder netwerk en in het reguliere aanbod van verenigingsondersteuning. Diensten kunnen hier aandacht aan besteden bij de aanwerving van nieuwe medewerkers, of onderling samenwerken om kennis en ervaring te delen. Het samengaan van gemeente en OCMW biedt hiertoe kansen. Zo staat een projectteam van de stad Genk zelf in

voor de vorming van de vrijwilligers die individuele toeleiding doen naar de vrije tijd:

“Vroeger besteedden we de opleiding uit aan een externe partner, maar ondertussen hebben we zelf zoveel expertise opgebouwd in dit thema en kennen we dit project door en door. We kunnen dan ook de vorming precies op maat maken van onze talentcoaches.”

Ook naar beeldvorming lijkt het ons niet ideaal dat lokale besturen verwachten van vrijwilligers in verenigingen dat ze competenter worden in het betrekken van mensen in armoede, maar zelf niet investeren in het verwerven van de nodige basiskennis. De nadruk op externe expertise versterkt bovendien de indruk dat de participatie van mensen in armoede erg gespecialiseerde materie is. Zonder te miskennen dat deskundigheid onmisbaar is om de vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede te realiseren, moeten we er ook over waken dat we dit niet moeilijker maken dan het soms is. Als de gemeente een aantal vaak voorkomende situaties zelf kan (helpen) aanpakken, kan externe expertise – die eveneens nodig blijft – bovendien veel gericht en efficiënter worden ingezet.

Meer informatie over verenigingsondersteuning

In [deze infofiche](#) vind je een overzicht van gespecialiseerde organisaties met ervaring op dit domein. Er zijn ook heel wat interessante websites waar je presentaties over armoede kan downloaden of werkvormen kan raadplegen. Ook films en publicaties kunnen een aanzet vormen voor een gesprek met of over mensen in armoede. Zonder volledig te zijn geven we je in dit document een selectie van mogelijkheden.

Informatie en werkvormen specifiek voor de sport vind je via deze links:

- ❑ [De online opleiding van ISB over sport en armoede](#)
- ❑ [De DynamoBrochure: Een open sportclub](#)
- ❑ <http://laagdrempeligesportclub.be>
- ❑ [Dossier bij het vormingsmoment sport en armoede](#) van Demos
- ❑ [Artikelenreeks van Demos over sport en armoede](#)

Specifiek voor het jeugdwerk:

- ❑ De [Toolkit Diversiteit](#) van Demos en de Ambrassade
- ❑ [Recepten om te werken rond armoede in het jeugdwerk van Jeugdwerk voor Allen](#)
- ❑ Handleiding [Oog voor armoede](#) van de Ambrassade
- ❑ Informatief spel over referentiekaders: [Ik zie wat jij niet ziet](#)
- ❑ Europese [toolbox](#) met werkvormen

Een belangrijk doel van vorming is om de diversiteit te tonen onder de noemer 'armoede'. Dat lukt nog steeds het beste door rechtstreeks persoonlijk contact met mensen in armoede zelf. Lokaal zijn heel wat verenigingen van mensen in armoede actief waar je een gesprek of een uitwisseling mee kan opzetten. Er bestaan ook veel gesprekstechnieken om zo'n gesprek te faciliteren.

NETWERKEN

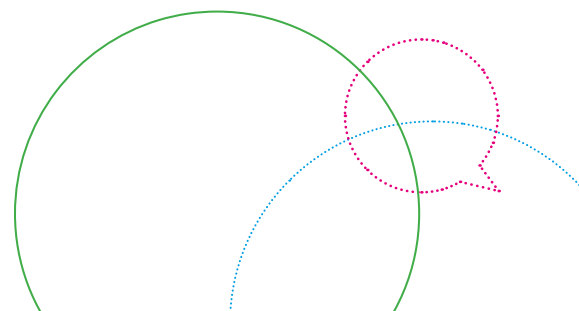
Een vierde strategie voor bruggenbouwers is het inzetten op netwerken. Bruggenbouwers hebben doorgaans een groot netwerk dat met hun positie in de tussenruimte samenhangt: ze verstaan de taal in informele netwerken, maar begrijpen ook de taal en werkwijze van de overheid. Bruggenbouwers zijn dan ook belangrijke knooppunten tussen (stads)diensten: ze leggen contacten, spelen informatie door, brengen mensen samen, ze 'vertalen' ook boodschappen of verhalen vanuit de eindgebruikers naar het kader of het jargon van andere diensten of partners.

Bruggenbouwers verbinden op die manier kinderen en jongeren met elkaar, met hun buurt, met sport- en jeugdwerkorganisaties, maar ook met andere maatschappelijk instellingen in welzijn, onderwijs of buurtwerking ... Dat veronderstelt ook tijd vrijmaken voor netwerking en samenwerking, niet als een gratis ritueel met koffie, maar om je praktijk ook duurzaam te verankeren. Netwerking en samenwerking horen bij elk bruggenbouwproject, maar slechts enkele projecten gebruikten een netwerk als draaischijf.

Netwerken versterkt brugfiguren

De bruggenbouwprojecten vertrokken doorgaans vanuit één gemeentelijke dienst of het OCMW en werden al dan niet uitgevoerd door een partner uit het jeugdwerk. Daar zit een sterk eigenaarschap en een hoge betrokkenheid. Andere diensten, die zijdelings betrokken zijn of pas in de loop van het project werden aangehaald, krijgen de projecten soms moeilijker mee. Ze doen niet meer dan het strikt noodzakelijke, bewijzen enkel lippendienst of trekken soms hun steun terug. Een bruggenbouwer legt de vinger op de wonde:

"De projectaanvraag werd niet gedragen door interne partners. Het is belangrijk om bij de aanvraag al samen te zitten met andere partners, om te vermijden dat je als concurrent wordt gezien."

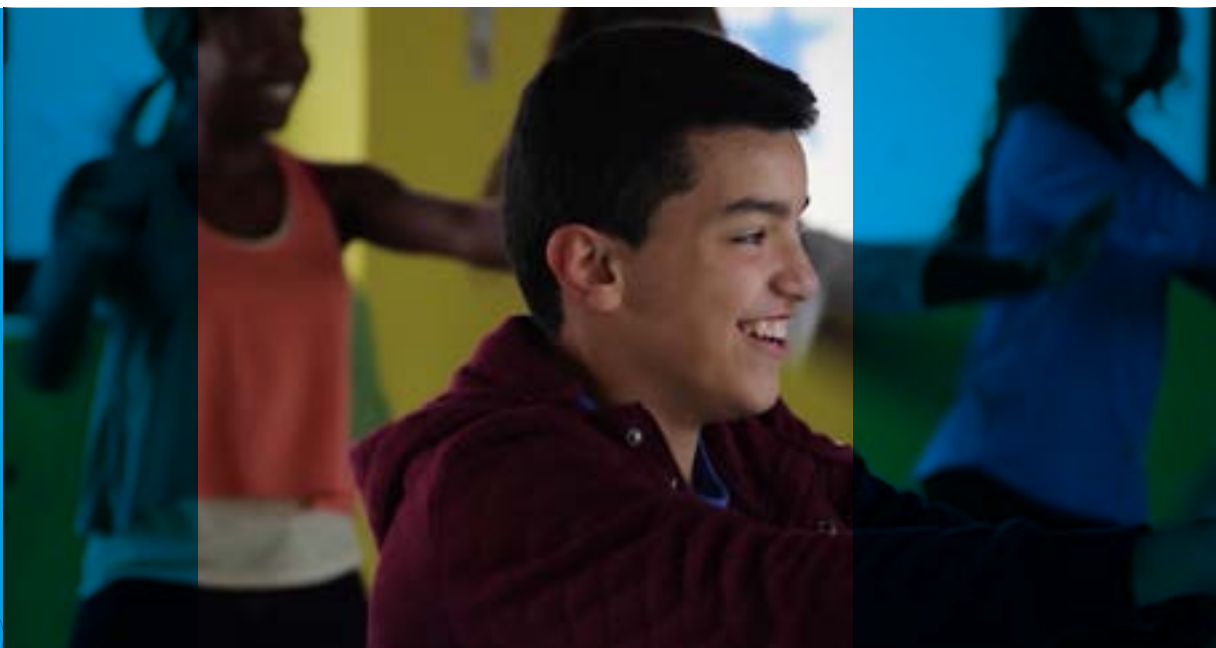

Werken aan een draagvlak en netwerken is natuurlijk tijdsintensief. De vraag is dan natuurlijk of er dan genoeg tijd overblijft om je in de leefwereld te werken als brugfiguur. Toch kan een duurzame inzet op die leefwereld niet zonder een investering in samenwerking en netwerking:

“In mijn eerste jaar ben ik me overal gaan voorstellen: jeugddienst, sportdienst ... Na een jaar kende iedereen mij, wat ervoor zorgde dat ze zich ondertussen niet meer kunnen inbeelden dat ik er niet meer zou zijn. Nu de subsidies worden stopgezet, versterkt dit wel onze positie: we zijn een quasi-onmisbare schakel geworden. In allerlei plannen en dossiers staan we vermeld met de Brede School, maar dat veronderstelt dan wel dat we die werking kunnen verder zetten.”

Via een netwerk kan je werken aan sensibilisering rond je thema, draagvlak voor je project creëren maar ook een gerichte taakverdeling. Als brugfiguur kan je onmogelijk alle kastanjes uit het vuur halen, dus is het belangrijk om andere diensten en organisaties in je gemeente ook hun verantwoordelijkheid te laten opnemen:

“In de eerste plaats zorgt het netwerk rondom ons project ervoor dat we kunnen bestaan, niet onbelangrijk. Ik zie ook andere positieve gevolgen: ik zie een grotere alertheid voor de doelgroep. In het begin moest ik altijd initiatief nemen of de link leggen, nu nemen anderen meer hun verantwoordelijkheid op. Zo zie ik verenigingsondersteuning echt als een taak voor de sportdienst. Ook de huisbezoeken worden beter verdeeld. Het is een wisselwerking: wij worden ingezet om aanbod bekend te maken bij de doelgroep, en omgekeerd doen wij beroep op de stadsdiensten voor onze activiteiten.”

Participeren aan bestaande netwerken

Naast het opzetten van een nieuw netwerk in functie van je project kan je natuurlijk ook deelnemen aan bestaande netwerken die een raakvlak hebben met sport, jeugdwerk en welzijn. Zo kunnen de diverse lokale en regionale welzijnsoverleggen, kinderarmoedenetwerken, jeugdwelzijnsoverleg, lokale netwerken vrijetijdsparticipatie mensen in armoede ... een goed vertrekpunt vormen voor bruggenbouwers. De grote diversiteit aan expertises van de betrokken organisaties maakt een netwerk sterk. Maar de verschillende missies, visies en aanpakken kunnen evengoed een rem zijn op de samenwerking. Als organisaties mekaar niet goed kennen, is het ook niet zo eenvoudig om te zien waar jouw meerwaarde als brugfiguur zit. Een brugfiguur ziet het zo: "Als je er middenin staat, is het soms ook moeilijk om te zien wat je eigen taak is, en wat andere organisaties kunnen doen." Belangrijke vragen om bij stil te staan als bruggenbouwer zijn de volgende: Welke meerwaarde biedt het participeren in een ruimer netwerk voor je organisatie of dienst? Kan je dit benoemen? En welke meerwaarde biedt het netwerk jou als bruggenbouwer?

Of het een praatbarak wordt, heb je ook zelf in de hand, al ligt ook veel aan de trekker/voorzitter van het netwerk. Zo gebeurt het dat één onderwerp steeds terug op de agenda komt en tot in de kleinste details moet besproken worden, en dat kan demotiverend werken.

Netwerken bieden voor bruggenbouwers best een aanknopingspunt om anders en beter een concrete aanpak te ontwikkelen. Voor je in een netwerk stapt, kan je best polsen hoe dynamisch en samenhangend dit netwerk is. Kennen de partners elkaar al goed, is er ruimte voor informeel overleg, vertrekken ze van een duidelijk gedeelde missie en visie, kan er in het netwerk aan een win-win worden gewerkt, zijn er duidelijke afspraken? Afhankelijk van jouw tijd, energie en belangen kan je dan beslissen om al dan niet in bestaande netwerken in te stappen. Het vergaderritme van een netwerk hoeft niet noodzakelijk hoog te liggen, wel is het belangrijk dat er een gevoel is van eigenaarschap over het netwerk bij de betrokken leden en partners:

"Soms moet je ook gewoon doen, opportuniteiten aangrijpen en bewijzen dat het werkt. Door initiatieven te nemen, leg je nieuwe contacten en maak je nieuwe verbindingen. De bruggen ontstaan door concrete dingen te doen, niet door alleen maar te praten. Anders blijft zo'n netwerk erg abstract. Tijdens vergaderingen kan je dan terugvallen op en terug verwijzen naar activiteiten die je samen hebt gedaan. Als een andere organisatie je de hand reikt, dan moet je die pakken."

Door een concrete aanpak vanuit het project is het lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie in Duffel versterkt. Het lokaal netwerk was vroeger wat stuurloos, maar door de concrete acties en uitwisseling wordt het netwerk nu door alle betrokkenen als iets nuttig en noodzakelijk gezien.

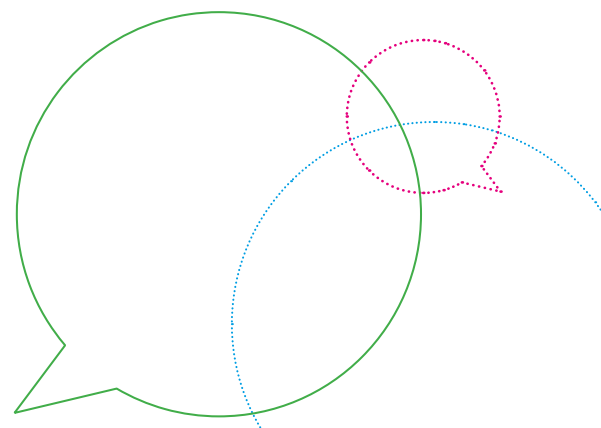
Netwerk op wijkniveau

Brugfiguren in de vrije tijd die inzetten op netwerken, doen dat vaak vanuit concrete netwerken in de wijk. Partners in De Terrilling (project Brede School in Beringen) zijn bijvoorbeeld: sportclubs, de muziekacademie, de stad Beringen, armoedevereniging De Draaischijf, het cultuurcentrum, de buurtwerking en tal van andere organisaties. Samen zetten zij in op een brede leer- en leefomgeving voor ouders, kinderen en de buurt:

“Ik denk dat er echt nood was/is aan een persoon die het netwerk rond kinderen en jongeren in de wijk goed laat samenwerken. Niemand heeft daar echt tijd voor. En bij de opstart is er toch die extra impuls nodig. Het begint met iedereen individueel aanspreken, ieder op zijn waarde, daarna de neuzen in dezelfde richting krijgen en mensen samenbrengen. Als dat goed lukt, is de brugfiguur niet langer onmisbaar. Zo is er ondertussen een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie opgestart. Dat loopt grotendeels zonder mij en dat is positief.”

Als brugfiguur zit je niet op een eiland. De wijk kan een goed vertrekpunt zijn om tot een goede samenwerking en netwerkvorming te komen. Het is belangrijk om na te gaan welke (in)formele organisaties en netwerken al betrokken zijn bij uiteenlopende activiteiten in de wijk. Dit kun je bijvoorbeeld doen door het maken van een netwerkanalyse. Je kan onderzoeken met welke partners je nu al samenwerkt, wat anderen al doen en wat er nog mist.

Ook het project in de Luchtbal in Antwerpen concentreert haar inspanningen op een bepaalde wijk. De doelstellingen zijn om in de wijk het vrijetijdsaanbod uit te breiden (voornamelijk voor kleuters, lagereschoolkinderen en tieners), het bestaande aanbod beter op elkaar afstemmen, beter te communiceren en beter te spreiden over de wijk, zodat meer diverse doelgroepen worden bereikt. Een integrale aanpak van vrijetijdsparticipatie voor kwetsbare kinderen en jongeren is het beste op wijkniveau te realiseren, aansluitend bij bestaande initiatieven in jeugdwerk, sport, welzijn, onderwijs ...

Kind en Gezin ontwikkelde recent een referentiekader vanuit tien bottom-up projecten. Een [buurtgericht netwerk](#) voor kinderen en gezinnen creëert binnen een buurt samen met partners en gezinnen een rijke omgeving voor alle kinderen en gezinnen, en verenigt en integreert essentiële functies die voor kinderen en gezinnen belangrijk zijn. Een sterke link en afstemming met de Huizen van het Kind maakt dit mee mogelijk.

Perspectief van kinderen en jongeren in armoede in netwerken

Ambtenaren en beleidsmakers zitten zonder dat ze het willen of beseffen vaak in netwerken van gelijkgestemde zielen. Ongewild werken lokale besturen ongelijkheid in de hand, omdat wie niet in dat netwerk zit, minder weegt op en profiteert van het beleid. Ook het lokaal vrijetijdsbeleid is niet 'neutraal' of 'universeel' maar vertrekt van een (wit) middenklasse-referentiekader. Het perspectief van mensen in armoede binnenbrengen in een netwerk kan ook door mensen die veel met de doelgroep werken. Of je nu participeert in netwerken van andere diensten of zelf een netwerk opzet, als bruggenbouwer heb je het grote voordeel van dichtbij de leefwereld te vertrekken. Je participeert dus niet zomaar aan structuren. Die toetsteen naar het belang van mensen in armoede moet in netwerken voortdurend gemaakt worden:

“Ik loop mee met mensen in armoede zelf. Ik bots samen met mensen in armoede op de drempels als ze hun kind willen inschrijven in een sportclub, bijvoorbeeld. Dan weet je uit eigen ervaring wat er scheelt. Als iemand niet komt opdagen, dan ga ik langs op huisbezoek en vragen hoe het komt dat het niet gelukt is. Zo krijg ik mijn informatie uit de eerste hand.”

Bruggenbouwers kunnen ook volledig opgeslorpt worden door al die vergaderingen waarvoor ze worden uitgenodigd. Ze kunnen zich daarin ook verliezen, want eens de bal aan het rollen, kan het project met hen aan de haal gaan. Als brugfiguur lig je dan ook best voortdurend op de loer om taken door te geven en om goed draaiende systemen los te laten, zodat je ruimte krijgt om de leemtes die blijven liggen op te nemen:

“In het begin van het project coördineerde ik het naschoolse sportaanbod op de OKAN-scholen. Gaandeweg groeide de betrokkenheid van de turnleerkrachten, en ook de directies zagen de meerwaarde van dit aanbod. Ondertussen namen de scholen de coördinatie van dit aanbod van mij over, en kan ik mijn aandacht richten op nieuwe partners en andere vormen van vrijetijdsaanbod.”

Niet iedereen in je netwerk hoeft per se voeling hoeft te hebben met mensen in armoede, maar zorg er dan wel voor dat er voldoende mensen in je netwerk zitten die concrete, (bijna) dagelijkse, tastbare contacten hebben met mensen in armoede:

“Als je veel verschillende, rechtstreekse contacten en ervaringen kunt inbrengen in het netwerk, dan is dat in mijn ogen zelfs meer participatie dan die ene persoon in armoede die als vertegenwoordiger zetelt in je overlegorgaan. Maar dat brengt ook een verantwoordelijkheid mee voor werkingen die mensen in armoede bereiken. Als er binnen dat netwerk activiteiten worden georganiseerd, bijvoorbeeld een gezinspicknick tijdens de week van de opvoeding, dan is het je opdracht om daar met (enkele van) je gezinnen in armoede aanwezig te zijn. Dan kan je ook een dienst terugvragen.”

Je kan als bruggenbouwer ook actief op zoek gaan naar de zwakke verbanden (weak ties) in het netwerk, want van die partners kan je net nieuwe oplossingen krijgen of met ze tot nieuwe samenwerking komen in jeugdwerk en sport. Cruciaal in je netwerk zijn ook de makelaars van netwerkrelaties, de knooppunten die nieuwe netwerken initiëren, ondersteunen en versterken. Zowel vanuit gedeelde interesses in sport als cultuur ontstaan (vaak eerst in de steden) nieuwe hybride praktijken die tussen de subsidiekokers van jeugd, sport en cultuur vallen. Eerder dan die jongeren bij een ambtelijk overleg te betrekken, is het de rol van een bruggenbouwer om die nieuwe stemmen binnen te brengen op de vergadertafel van netwerken.

Meer informatie over netwerken

- ❑ Samenlevingsopbouw maakte een mooi [dossier](#) over een van de bruggenbouwprojecten, dat inzoomt op hun netwerkaanpak.
- ❑ Onderzoeker Peter Raeymaeckers helpt in zijn [artikel](#) de begripsverwarring te ontknopen. Wat zijn netwerken? Hoe werken ze? Wanneer zijn ze succesvol?
- ❑ Om versterkt in te zetten op de effectieve realisatie van rechten van kinderen en gezinnen, worden buurtgerichte netwerken naar voor geschoven. In deze [brochure](#) lees je meer over het referentiekader.
- ❑ Het [ArrowRoots-Model](#) van Pronet biedt een overzicht van de domeinen en processen die “gemanaged” moeten worden om samenwerking tussen organisaties succesvol te laten verlopen.
- ❑ Kind & Samenleving ontwikkelde de tool [Buurtspelers](#). Samen met kinderen maak je daarmee de diagnose van de heel uiteenlopende aspecten van buitenspelen in hun wijk.
- ❑ In buurten en wijken waar de leefomstandigheden niet optimaal zijn, zet Samenlevingsopbouw samen met bewoners in op het realiseren van de toegang tot grondrechten. Vanuit een [praktijkkader](#) bieden ze handvaten.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Investeren in bruggenbouwers loont

Brugfiguren dichten de kloof tussen mensen in armoede en het aanbod in de vrije tijd. Dat doen ze door een positie in te nemen tussen leefwereld en systeem(wereld) en tussen vraag en aanbod. De uitdaging voor elke bruggenbouwer is om voldoende betrouwbaar, geloofwaardig en bereikbaar te zijn voor alle partijen. Een bruggenbouwer brengt informatie over en empathie voor de ‘andere kant’ binnen bij de beide partijen, zonder volledig samen te vallen met een van beide systemen.

Vanuit die positie ontwikkelen brugfiguren in deze projectoproep verschillende strategieën om hun impact en hun bereik te maximaliseren: individuele toeleiding, bottom-up werken, verenigingsondersteuning en netwerkvorming. Proactief en veelvuldig contacten leggen loopt als een onmisbare rode draad doorheen deze strategieën: het feit dat je naar mensen toestapt, doet het hem. De combinatie van deze strategieën levert een effectief en duurzaam resultaat op. Al vergt dat een arbeidsintensieve aanpak.

Bruggenbouwers schuiven ook in de rollen en posities die ze innemen, naargelang de noden en kansen in de context. Waar mogelijk proberen ze (deel)werkingen te verzelfstandigen en taken te delegeren zodat er ruimte vrijkomt voor nieuwe uitdagingen.

Onder de noemer 'bruggen bouwen' ontplooiën zich zeer uiteenlopende praktijken. Dé brugfiguur bestaat niet. Je vindt bruggenbouwers in de steden, maar ook in [rurale omgevingen](#). Zowel professionelen als vrijwilligers nemen deze rol op. De ene doet dit als hoofdjob, voor de andere is het een deel van het takenpakket.

Bruggenbouwers zijn geen wonderdokters

Het vervullen van al die rollen en taken vergt best wat van de competenties en de persoonlijkheid van een bruggenbouwer. Toch willen we niet te sterk het beeld creëren van een bruggenbouwer als een bijzonder individu met buitengewone kwaliteiten. Liever richten we ons op de omkadering van deze vrijwillige en professionele medewerkers, en hoe dit hun impact en bereik beïnvloedt.

Het vertrouwen winnen van mensen in een kwetsbare positie vergt tijd en continuïteit. Daarom is een langdurige en duurzame werking onontbeerlijk. Zonder een duurzame werking verdwijnt samen met de brugfiguur de zorgvuldig opgebouwde expertise. Voor de doelgroep verliest de organisatie zo ook haar vertrouwde gezicht.

Bruggen bouwen is een delicate en soms eenzame tussenpositie. De job wordt verder bemoeilijkt doordat de kerntaak van een brugfiguur erin bestaat om lacunes in het bestaande aanbod/beleid te detecteren. Dat is enerzijds de meerwaarde van de brugfiguur, maar tegelijkertijd wordt dit signaalwerk niet altijd gewaardeerd of even vlot aanvaard.

Door hun positie als buitenbeentje kunnen bruggenbouwers niet altijd terugvallen op (naaste) collega's die dezelfde rol vervullen, zodat ze ook op dat vlak op zichzelf zijn aangewezen. Ze hebben dus een goede omkadering nodig vanuit hun organisatie. Een omkadering die voldoende vertrouwen en duidelijkheid combineert met vrijheid, flexibiliteit en openheid.

Bruggenbouwers en hun organisaties kunnen ten slotte pas hun volledige potentieel bereiken als ze ingebed zijn in een breder netwerk én in een beleid(svisie) die deze manier van werken erkent en ondersteunt.

Een beleidsvisie die bruggen bouwen bevordert

Op het vlak van beleidsvisie merken we momenteel een heropleving van het [individueel schuldmodel](#) en een steeds grotere nadruk op de zelfredzaamheid van mensen in armoede. Het toenemende belang van projectfinanciering en kwantificeerbare resultaten kan ertoe leiden dat brugfiguren enkel focussen op de gemakkelijkste bruggen. Het toenemend consumentenperspectief versterkt deze evolutie. Het vrijetijdsaanbod wordt steeds meer een consumptiegoed en de deelnemer een consument. Het aanbod wordt niet in vraag gesteld. Het is de persoonlijke keuze van de potentiële klant om er al dan niet gebruik van te maken. Als die klant de aangeboden kans niet grijpt, is dat diens individuele probleem. Wie de uitgestoken hand van de bruggenbouwer niet meteen kan of wil grijpen, heeft z'n kans verkeken. Wie op weg is gezet, dient de rest van het parcours zo snel mogelijk zelfstandig te bewandelen.

De nadruk op zelfredzaamheid lijkt met zich mee te brengen dat een bruggenbouwer zijn tussenkomst tot het minimum herleidt en zo snel mogelijk weer afbouwt. Uit onderzoek leren we dat een langdurige hechting aan organisaties en expressieve menselijke relaties zelfredzaamheid echter niet uitsluit. Integendeel, het is net een noodzakelijke voorwaarde voor zelfredzaamheid.

“De zelfredzaamheid van mensen vergroot als ze een positieve hechting ervaren in langdurige relaties. Kwetsbare gezinnen hebben vaak geen/weinig ervaring met een positieve hechtingstijl (omwille van allerlei kwetsuren). Eigenlijk is er dan nood aan een organisatie, waar ze nieuwe hechtingsfiguren ontmoeten of praktijken meemaken die deze positieve hechtingstijl tot ontwikkeling kunnen brengen en zo zelfredzaamheid ondersteunen.” (Juchtmans, G., 2018).

Het principe van het [proportioneel universalisme](#) toont ons bovendien dat de geboden dienstverlening net moet verschillen op het vlak van intensiteit en schaal, wil je sociale rechtvaardigheid en gelijke rechten realiseren.

Ook tegenover het groeiende consumentenperspectief kunnen we een andere benadering plaatsen: een burgerschapsperspectief. In deze visie maakt het vrijetijdsaanbod deel uit van een collectief goed, bijvoorbeeld hoe we als samenleving kinderen en jongeren ondersteunen in hun ontwikkeling, hoe we waarden en betekenissen delen, enzovoort. Het aanbod is niet neutraal en staat niet buiten discussie. Integendeel, het wordt telkens opnieuw vormgegeven. Dit aanbod is tot op zekere hoogte een maatschappijkeuze, en alle burgers zijn ook deelhebbers/mede-eigenaars van dit aanbod.

Wanneer groepen van burgers niet participeren en zich onvoldoende in het bestaande aanbod kunnen herkennen, dan is er een democratisch probleem, omdat collectieve goederen slechts bruikbaar blijken voor een beperkt deel van de bevolking. Een probleem dat zich bovendien niet beperkt tot de vrije tijd.

Vrije tijd zit niet op een eiland

Vrijtijdsbesteding speelt een belangrijke rol in het leven van kinderen en jongeren. Ook als ze opgroeien in armoede. Bovendien kan de vrije tijd een waardevolle hefboom zijn binnen het lokaal armoedebeleid. Buitenschoolse activiteiten geven niet alleen kinderen de kans om zich persoonlijk en op sociaal vlak te ontwikkelen. Ook de ouders krijgen hierdoor tijd voor hun beroeps-, administratieve en persoonlijke activiteiten (Lahaye, Pannecoucke & Sansen, 2019).

Een [recente studie](#) van de Koning Boudewijnstichting over kinderarmoede en het lokale niveau (Lahaye, e.a., 2019) onderscheidt negen hefbomen voor lokale armoedebestrijding op verschillende levensdomeinen: kinderopvang, ouderondersteuning, alles wat buitenschools is, onderwijs, huisvesting, inkomen, werk, gezondheid. En één transversale hefboom: de participatie van kinderen aan de activiteiten in hun omgeving en aan de diensten die er voor hen zijn. Uit het onderzoek komen ook twee leidende principes naar voor: reële toegang tot de rechten en diensten voor de gezinnen in armoede, en een permanente evaluatie van die diensten.

Lokale besturen hebben niet alleen verschillende hefboomen in handen, ze krijgen ook steeds meer de regierol toebedeeld. Uit het [onderzoek](#) naar die regiefunctie (Opstaele, Van der Sypt & Vanasche, 2018) onthouden we dat er te weinig middelen zijn voor personeelsinzet op regiefuncties, en dat er een sterke nood is aan competentie-opbouw van ambtenaren rond intersectoraal werken, het invullen van die regiefunctie en het opzetten van netwerken. Lokale besturen geven ook aan dat er nood is aan een betere afstemming tussen verschillende overheden en beleidsdomeinen.

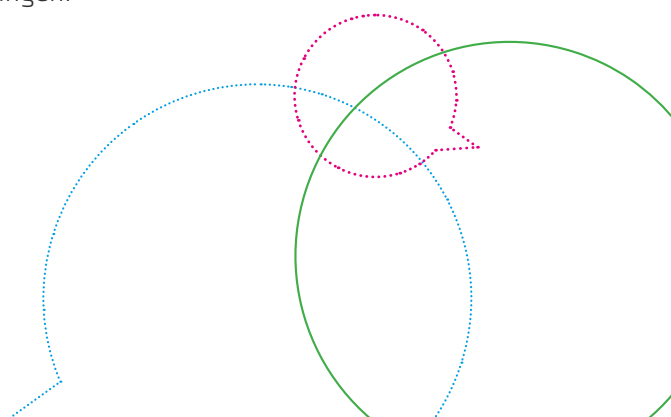
Ook al zijn de losse puzzelstukken wel gekend, het ontbreekt lokale besturen aan duidelijke modellen en aan indicatoren (zowel inhoudelijk als kwantitatief) om hun beleid te evalueren. Goed dat er beleidsruimte en vrijheid is vanuit Vlaanderen, maar er is toch ook nood aan bovenlokale kaders waarbinnen lokale besturen dan zelf de puzzel kunnen leggen. Zeker kleinere gemeenten hebben nood aan bruikbare modellen, want daar zijn ook vaak onvoldoende actoren rond armoede om mee samen te werken. Dit onderzoek over de bruggenbouwers en hun strategieën kan zeker bijdragen tot een concreet en bruikbaar (inspiratie)kader voor lokale besturen.

Bruggen bouwen is trouwen

De periode van projecten, experimenten en visievorming lijkt vruchten af te werpen. In theorie weten we stilaan wat er nodig is op het terrein. Daarom wordt het steeds moeilijker om te verdedigen dat dit onderwerp telkens op een projectmatige manier wordt aangepakt. Een project betekent een afgebakend resultaat binnen een afgebakende periode. Bruggen bouwen vergt investeren in trage processen en langdurig engagement.

Een projectmatige aanpak leent er zich eigenlijk niet toe om op een ethisch verantwoorde manier bruggen te bouwen tussen mensen in armoede en de vrije tijd. Met een boutade: een project is als een vakantielief, bruggen bouwen is trouwen.

Het leergeld is betaald. Vooral door de mensen in armoede, die te vaak hun vertrouwen moesten schenken aan vluchtige medewerkers. Tijd voor overheden, fondsen en organisaties om zich ernstig te bezinnen over duurzame en ethisch verantwoorde investeringen.

Aanbevelingen

Lokale overheden en middenveldsorganisaties die willen inzetten op het slaan van bruggen tussen gezinnen in armoede en vrije tijd, raden we aan om zorgvuldig af te wegen of ze hiertoe de nodige voorwaarden kunnen vervullen.

- ❑ Bied brugfiguren een **duurzaam perspectief** en garandeer voldoende tijd, continuïteit en stabiliteit zodat ze hun werk kunnen uitbouwen.
- ❑ Geef bruggenbouwers de nodige **omkadering**:
 - de nodige ondersteuning en de nodige duidelijkheid
 - een organisatiecultuur en -structuur die voldoende vrijheid, flexibiliteit en vertrouwen toestaat
 - voldoende openheid voor de (onverwachte) signalen en feedback van de brugfiguur
- ❑ Vertrek vanuit de concrete noden en vragen uit de leefwereld van mensen in armoede en geef de brugfiguur de nodige ruimte om een **antwoord op maat** te zoeken voor deze vragen.
- ❑ Geef brugfiguren de ruimte om zich te engageren in **netwerken en samenwerkingsverbanden** en/of om deze mee uit de grond te stampen.
- ❑ Veranker het werken met brugfiguren in een **breder beleidsvisie** op en aanpak van armoedebestrijding.

De Vlaamse overheid dient in onze ogen:

- ❑ een aantal **werkzame modellen** naar voor te schuiven, met inbegrip van bruikbare modellen voor kleinere gemeenten. Dit rapport bevat hiertoe concrete inspiratie.
- ❑ in te zetten op het verhogen van de **competenties** van lokale ambtenaren op het vlak van beleidsparticipatie van mensen in armoede, op het vlak van het opzetten en aansturen van netwerken en op het vlak van het betrekken van burgers en burgerinitiatieven.
- ❑ zelf een modelfunctie op te nemen naar organisaties en lokale besturen door de open-coördinatiemethode ten volle te benutten en zelf een integrale en beleidsdomeinoverschrijdende aanpak voor (kinder)armoedebestrijding te realiseren. De Open Coördinatiemethode (OCM) is oorspronkelijk een beleidsinstrument van de Europese Unie. De Vlaamse overheid hanteert deze werkwijze o.a. ook voor Armoedebestrijding. Europees onderzoek wijst op het potentieel van deze methode, maar geeft ook aanwijzingen voor verbetering zoals scherpere indicatoren en betere benchmarking. Zie bijvoorbeeld: [Why the Open Method of Coordination is Bad for you](#).
- ❑ een duurzamer subsidiëringsmodel te ontwikkelen. De Vlaamse Overheid lanceert elke legislatuur verschillende projectoproepen. Volgens ons zou een beter gecoördineerd en beter omkaderd **impulsprogramma** meer effect bereiken op het terrein.
- ❑ het werken met bruggenbouwers in te bedden in een **breder beleidsvisie** op en aanpak van armoedebestrijding.